87-81.

KIADJA AZ O.M.IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT BUDAPEST ANDRÁSSY-ÚT 69

MAGYAR IPAR MŰVÉSZET

5·6·SZÁM

SZERKESZTI:
SZABLYA-FRISCHAUF FERENC

XXXV. ÉVFOLYAM

BIBLIOTH. REG. SCIENT. HUNGARICAE

VÉGH GUSZTÁV

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum és Iskola közlönye. — Szerkesztő: Szablya-Frischauf Ferenc.

UNGARISCHES KUNSTGEWERBE

Offizielles Organ der Landesgesellschaft für Kunstgewerbe, des Kunstgewerbemuseums und der Kunstgewerbeschule. — Schriftleiter: Franz Szablya-Frischauf.

HUNGARIAN APPLIED ART

The Official organ of the Hungarian Society for Applied Art, of the Museum and School of Applied Art. — Editor: F. Szablya-Frischauf.

Szerkesztőség és kiadóhivatal
Schriftleitung und Geschäftstelle
Editorial Office

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 69
TELEFON: 20-6-78 és 29-1-15
POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI BEFIZETÉSI LAP SZÁMA: 8519

TARTALOM — INHALT — CONTENT

Lakatos Artúr: Az idei nemzetközi kiállítás. — Budapester Internationale Messe 1932. — The International Fair of Budapest 1932 81

Dr. Layer Károly: Porcellánplasztika. — Porzellanplastik. — Porcelain sculptures 84

Krónika. — Chronik. — Chronicle 103

Kiállítások. — Ausstellungen. — Exhibitions 114

Társulatunk közleményei. — Mitteilungen unserer Gesellschaft. — Publications of our Society 116

Szakirodalom. — Fachliteratur. — Literature of crafts 119

In memoriam 120

Az ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT tagjai a „Magyar Iparművészet"-et illetményként kapják. Tagbejelentéseket kéri az igazgatóság: Budapest, VI., Andrássy-út 69. sz. — Telefon: 20-6-78 és 29-1-15.

Tagsági díj és előfizetési díj 1932. évre 20 pengő. Külföldre 25 pengő.
Jahresabonnement für das Ausland 25 Pengő.
Subscription per annum Pengő 25 for abroad.

AZ IDEI NEMZETKÖZI VÁSÁR

DIE BUDAPESTER INTERNATIONALE MESSE 1932. Trotz der schlechten Wirtschaftslage ist die diesjährige Messe durchaus als gelungen zu bezeichnen, was dem Umstand zu verdanken ist, dass die Auswertung des äusseren und inneren Ausstellungsgeländes auf Grund eines entsprechenden architektonischen Leitgedankens gelöst wurde. Die Schwierigkeit der Aufgabe bestand darin, dass die Eigentümlichkeiten des Landes und der Stadt Budapest im Rahmen des zur Verfügung stehenden Raumes in Einklang gebracht werden mussten, — das Ergebnis war eine gelungene Verbindung von Mustermesse und Ausstellung. Besonders hervorzuheben ist die Verwendung moderner, sachlicher architektonischer Formen im Dienste der Reklame. Das Bau- und das Kunstgewerbe kamen in der Reihe der übrigen Gewerbe besonders zur Geltung. Sowohl auf dem äusseren Ausstellungsgelände, wie drinnen in der Gewerbehalle gelangten die Pläne zahlreicher Architekten und Kunstgewerbler zur Ausführung, — so verschaffte die Messe in der heutigen traurigen Wirtschaftslage viel willkommenes Betätigungsfeld und neue Arbeitsgelegenheit.

THE INTERNATIONAL FAIR OF BUDAPEST. In spite of Hungary's trying economic circumstances one can say that the Budapest International Fair of 1932 had a good success. The architectural harmony between the Industrial Hall and the many temporary exhibition pavillions outside of it has been properly solved by skilful designs. The industrial development of the whole country wanted to be shown, and it was therefore not an easy task to bring together in one place the special economical characteristics of the capital town and of the country which gave at the end so varied but still concordant features to the Fair. One could find there especially great proficience in adaptation of modern, objective architectural forms for reclam purposes. The building industry and the different branches of applied art stood out especially highly among the exhibited industries. The Fair has put into realisation the schemes and designs of many architects and decorative artists, and thus has given them considerable opportunities of work beside bringing flourishing to the country's whole economic life.

Az idei vásár örvendetes jelenség a leépítés korszakában. Sokkal jobban sikerült, mint az előző években, nem fejlődött vissza, mint sok minden más vállalkozás. Jobb volt az elrendezés, jobb volt a kiállítási anyag és ennek, valamint a kiválóan ügyes szervezésének eredménye a látogatók nagy száma, mely a félmilliót is elérte. Építőművészeti szempontból nagy haladást kell konstatálni. A vásár építészeti vezetője: Kanics Miklós építészmérnök, az idén két nagy lépéssel vitte előre a vásárt: az egyik az Iparcsarnok tehermentesítése az eddigi túlzsúfoltsággal szemben, a másik a külterület, különösen az Iparcsarnok előtti rész egységes architektúrájának megtervezése, mely nagyban enyhítette az eddigi bódék és deszkakuckók balkáni versenytülekedését. Azonban nem elég a vezetőség helyes intenciója; a kiállító cégek bizony sok esetben ezzel éppen ellentétes felfogással, abszolút rossz és hamis módon helyezik el a jó keretbe rossz standjaikat. A megbízó és tervezője közötti viszony igen fontos tényezője a reklámépítészetnek. A budapesti Nemzetközi Vásár mindig kevéreke volt a mintavásárnak (Mustermesse) és a kiállításnak. Maga az Iparcsarnok és területe vásár és kiállítás szempontjából rég idejét múlta és alkalmatlan a mai kiállítási követelményeknek. Innen az, hogy a legjobb intenciók is eredménytelenek voltak, mert egyrészt a hely kedvezőtlensége, másrészt a kiállítók hozzá nem értése eredményeképpen négerfalvak zűrzavarát is túlhaladó vásárokat kellett látnunk.

Az Árumintavásáron a reklámépítészet fontos tényező, ez a mi vásárunk sajátos helyi adottságaiból, a terület és az Iparcsarnok építészeti jellegéből, a látogató közönség összetételéből, szóval sok tényezőből ered. Nálunk ez sokkal fontosabb, mint a nyugati országok Messe-iben, ahol egységes területen egységes belső fülkék kellő korlátok közé szorítják a kiállítót és az installációt készítő tervezőt. A mi helyzetünk szabadabb lehetőségeket enged meg a kiállítónak és tervezőnek és ez volt a régi időkben annak az uralkodó zűrzavarnak és anarchiának okozója, mely ellen a vásár vezetősége heroikus munkával és önfeláldozó propagandával küzdve, évről-évre mindig több és több teret nyert. Igy emelkedett lassanként vásárunk külső képének nívója.

Tisztában kell lennünk először is avval, hogy az Árumintavásár nem kiállítás, hanem elsősorban az üzletkötés itt a cél. Ezt a tervezőnek meg kell értenie. De viszont a megbízónak is megfontolandó, hogy nem közömbös, milyen ruhában mutatkozik be a vásáron a látogatóinak. A közönség a cégek megjelöléséből következtet azoknak a szakmájukban elfoglalt jelentőségükre és ezért a megbízónak a közvélemény ítéletére tekintettel kell lenni anyagi erejének képessége szerint. A stand kiképzése az első benyomás, melyet a közönség szerez. Ha ez kedvező, úgy ez a cég megítélésénél és az üzletkötésnél is befolyást gyakorol. A rossz, ízléstelen stand a legjobb áru hatását is elrontja, elkedvetleníti a nézőt az áru tüzetesebb megtekintésétől. A jó stand pedig felhívja a nézőt, nézzen beljebb, megállítja és kellemes hangulatot kelt benne, ami az üzletkötésnél csak előny.

A megbízónak tehát meg kell határoznia, hogy mi a kiállításnak üzleti főcélja. A tervezőnek pedig ezt az üzleti célt esztétikai szempontból tehetségéhez képest legjobban, legegyszerűbben és legolcsóbban a standépületben kell kifejeznie. Ez pedig, sajnos, nem mindig történt meg a multban. Megnehezítette a problémát a már említett sajátos helyzet, a vásár és a kiállítás keveréke. Nálunk a nagyközönség bevonásával a vásár kiállítási jelleget öltött és így az azonnali üzletkötést sok kiállító másodsorba helyezi, a reklámcél mögé. Azoknak a kiállítóknak fülkéi, kik mintabemutatással, vásári célzattal jönnek, ellentétben vannak azokkal a reklámobjektumokkal, melyek a nagyközönség megnyerését célozzák. Kikerülhetetlen, hogy szakmai szempontból sokszor egymás mellé ne kerüljenek. A szakma szempontjai a rendezésben feltétlen megkövetelik a közösséget, az pedig a kiállítás egységes és artisztikus képének hátrányára van. Arra kell tehát törekedni, hogy a különböző jellegű standok, melyek egy szakma keretében egymás mellé kerülnek, ne zavarják az összképet, tisztán reklámcélt szolgáló művészeti tervezetek pedig egymást kölcsönösen ne bántsák és ne fedjék el.

Kívánatos, hogy a standok rokonművészeti elgondolással egymást kiemeljék, egymást kiegészítsék. Meg lehet tartani mindenkinek a saját egyéni ízlését és mégis összhangot teremteni a környezettel. Dimenzióval, formával vagy színnel jól, de kellemetlenül is lehet feltűnni. A kellemetlen feltűnés pedig nem jó reklám, sőt éppen ellentétes hatást vált ki a nézőben. Sokat vétkeztek e téren a kontárok, akik akár tudatlanságból, akár túlzásból ízléstelen feltűnést akartak kelteni. Idetartoznak a hamisan felfogott attrape-okkal való díszítések, a kiállító áruiból helytelenül felépített mindenféle utánzatok. Például hozom fel a szőrméből épült palotákat és csárdákat, papírmasé terméskőből való likőrdiadalkapukat, a csokoládécsomagolással kiragasztott söröshordókat, a gumilabdákból épített Eiffeltornyokat és sok más hasonló dolgokat, melyek ősei a borbély hajfestményei és a lombfűrészmunkából való milánói dóm voltak. Nem való papírból vagy fournirból antik és középkori stílusokban építészeti műremekeket cipőfénymáz vagy matracrúgó kiállítási csarnokaképpen fölépíteni. Sajnos, sokszor a megrendelő saját kívánságára erőszakolja ízlését a kivitelezőre és így sokszor nem a gyilkos oka a gyilkosságnak, hanem a meggyilkolt. Nem egy történetet tudnék mesélni arról, hogy rendeli el a megbízó a tervezőnél saját meggyilkolását azzal a szándékkal, hogy a szomszédot kivégezze, pedig ezáltal éppen ő maga marad a porondon.

Az sem közömbös, hogy kire bízza a kivitelt a megrendelő vagy a tervező. Egy egyszerű, olcsó, de rendesen megkonstruált építmény, amelyet szakmáját értő iparos készített, több eredményt hoz a reklám terén, mint a hozzá nem értéssel készült, felcicomázott drágább kontármunka. Utóbbi rendszerint a célnak meg nem felelő, kivitele is hamis anyagokból készül, ez pedig diszgusztálja a nézőt, különösen ha a munka ezenfelül hanyag és fogyatékos. A megrendelő bízzon meg hozzáértő művészt és szakmáját értő iparost az objektumok kivitelével, akkor az eredmény, amelyet helyes reklámmal el akar érni, az üzlet biztos lesz.

Amióta a vásár vezetősége egyrészt építész szakerő bekapcsolásával, másrészt hathatós propagandával írásban és szóban a régi dzsungel ellen megindította a harcot, azóta látjuk évről-évre, hogyan közeledik a vásár külső képe ahhoz a nívóhoz, melyet művészeti szempontból mint legkisebb mértéket megkövetelhetünk.

1906-ban a Vigadóban 225 m² az első Vásár területe. 1918-ban már 2189 m², 1928-ban 15.125 m², 1932-ben eléri a 20.000 m² területet, cca 1500 kiállító céggel. Evvel a fejlődéssel együtt fejlődött a külső kép is. Az idei vásár az Iparcsarnok előtt a stefániaúti főbejárótól kezdve, szabadon hagyva a szökőkutat, zenepavillont és az Iparcsarnok előtti feljáró platót, összefoglalta a külső kerületet négy nagy csarnokkal, melyek egymásközt fedett átjárókkal voltak összekötve.

A főbejárati kapu mögött egy kis fogadóudvar keletkezett, melynek bezárása Falus Elek Estpavillonja volt. Ez mint második bejárat szerepelt, mert két kapuján át elosztotta a forgalmat az előbb említett négy nagy csarnok felé. Elől jobbra az iparművészeti cikkek és a kisipar pavillonja volt, balra a nemzetek pavillonja, utána a másik kettő jobbra a kézimunka, norinbergi és játékáruk pavillonja, balra a fürdőügy, turisztika, kozmetika és találmányok csarnoka. A fürdőügyi kiállítások belső építészeti tervezés és rendezés munkálatait Richter Aladár, Széchy-Hacker és Csapó-Heim József vezették. Ezen négy főépület teljesen alkalmazkodva a szökőkút és a zenepavillon körüli bő terephez, egyforma architektonikus külsővel volt kiképezve, a mai modern építészet formanyelvében. A négy csarnok hossztengelye közepén, szintén fedett átjárókkal összekötve, csatlakozott jobbra a Magyar udvar az Iparművészeti csarnokkal, balra a Gázművek, weekend-házak és sportjárművek, csónakok kiállítása, Kanics Miklós tervezete szerint.

Az Iparcsarnok előtti plató alatt a középen a rádiópavillon, baloldalt az Elektromos Művek, jobbra a Dohányjövedék egészíti ki az összképet. A négy főcsarnokhoz kapcsolt kiállítók pavillonjai oldalt és az Iparcsarnok alatt szintén beleolvadnak a vásár vezetőségének egységtörekvése által előírt milliőbe, különösen a Városi Villamos Művek

és a Gázművek pavillonjai (szintén Kanics tervezésében), melyek nagyon sikerültek.

Mindezek anyagban és felépítésben egységes képet adtak. Az eddigi rossz külsejű deszkabódék helyett most jutára fröcskölt pasztellszínű habarcs borította kiállítási épületeket láttunk.

A vásár 9 napos rövid tartama és területének visszaállítása ezen ideiglenes épületek felállítását és bontását eléggé megdrágítja és állandó anyagok alkalmazását kizárja. Ezért nagyon kívánatos lenne már a végleges, állandó vásári terület kérdésének megoldása. Igaz, hogy a mai kedvezőtlen adottság kényszeríti a vásár vezetőségét minden technikai újdonság szemmeltartására és ha tovább is itt marad a vásár, bizonyára eljut az összeállítható és szétszedhető modern épületanyagok alkalmazásáig, amint azt a vásárcsarnok mögötti építőipari kiállításon már láthattuk.

Az építőipari kiállítás főattrakciója a Kozma Lajos építette Magyar ház volt, amely a Gyosz keretébe tartozó vállalatok építőanyagkiállításaképpen bemutatja a magyar építőipar mai keresztmetszetét. Két kiállítási csarnokot köt össze egy patkóalakú és egy négyszögletes udvar, ezek között van a Hermina úti bejárónak főkapuja. Az egyik részben a MÉSz. tagjainak építészeti tervkiállítása, a másik épületben Kozma Lajos korszerű lakásberendezései. Az udvarok fülkéiben építőipari cégek kiállításai. Ezen csoport szintén egységes építészeti külsejével méltóan illeszkedik bele a vásár modern, művészeti programmjába.

A Vásár külső architektúrájáról összegezve, ismételjük, hogy nagy haladás és teljesítmény az idei külterület elrendezése és kiképzése. A másik előny összefüggött evvel. Amilyen mértékben fejlődött a külterület, úgy tehermentesítették az Iparcsarnokot és rendszeresebbé tették az ott elhelyezett szakmai csoportokat és széles közlekedő utakat teremtettek. Nincs már túlzsúfoltság és a kiállító cégek standjai is sokkal jobbak. A Vásár vezetősége tavaly propagandaelőadásokat rendezett, tájékoztató füzeteket adott ki, hogy hogyan kell a kiállító cégeknek jó standot, pavillont építeni, az idén standterv-pályázatot hirdetett, az eredményt sokszorosítva a cégeknek juttatta és irodáiban a terveket állandóan kifüggesztette. Ennek részben megvolt az eredménye, különösen a textilszakmában, hol egy sorozat jól megtervezett stand az idén kiemelte az Iparcsarnok közepét. Ott voltak Falus Elek, Révész és Nemes, Körner, Széchy-Hacker, Szerb Miklós és Lakatos Artúr tervezetei alapján készített standok, melyek bár mind különfélék voltak, egyenként a kiállított cégek áruit jól érvényre juttatták. Ha még a jövőre bizonyos előre megállapított összhangot lehetne az egyes kiállítók és azok tervezői között megteremteni, úgy még jobb megoldást lehetne a nagy iparcsarnok szabad kiállító helyeinek találni. Azonban még mindig volt elég sok kevés ízléssel és tudással rendezett stand; szomorú, hogy előkelőbb iparcikkeink, úgymint a csepeli varrógép és a Dréher-sör nem találták meg az ő márkájukat méltóan bemutató építőiparművészt.

A vásár külső építészetének, iparművészeti kiképzésének ismertetése után a kiállított építő- és iparművészetről beszámolva elsősorban a MÉSz. tervkiállításáról kell megemlékeznünk, mely ízléses rendezéssel és nívós tartalmával a Magyar ház egyik főattrakciója volt. Főkép családi lakóházak, villák és kisebb vidéki városok, községek, fürdők középületeit mutatták itt be. A vásár vidéki látogatói megismerhették az újabb építészeti törekvéseket és mellette installált fülkékben láthatták Kozma Lajos berendezésében a mai célszerű lakás bútorait is. Nagyon jó, kvalitásos bútorokat hozott Nagy Antal, Nagy Károly tervei nyomán. A Lingel cég is régi, kiváló munkája megtartásával, modern, tárgyilagos bútorberendezéseivel és összeállítható, kombinált Vária bútoraival adta tanujelét újabb törekvéseinek.

A kerámiát az elismert Zsolnay és Herendi porcellánokon kívül egyéni művészi tárgyakkal Gádor, Gorka, Gáldi Éva, Kovács Margit, Kandó Magda, Endrő Margit, Gyarmati György és még sokan mások képviselték. A hódmezővásárhelyi művészkerámiának különösen nagy sikere volt. A népművészet fazekasai hazánk minden vidékéről itt voltak és a számukra épült Magyar házban munkáik nemcsak tetszettek, de el is keltek!

Textiliákban különösen gazdag volt a Vásár. A külterület három nagy csarnoka népművészeti háziiparunk, a női kézimunka és az iparművészet bemutatására szolgált. Az iparművészek közül elsősorban Kiss Erzsi vált ki ízléses, ügyes, modern apró tárgyaival; festékszóró technikával, lakkcsiszolással, szalmafonással és bőrintarziával készült díszműtárgyai elsőrangú nívót jelentenek. Ott voltak még ismert jó lakkmunkáikkal és textiliáikkal Deli Anna, Csányi Ilus, Steinfeld Olga, szövött szőnyegekkel Vértes Árpád, kéziszövésű bútorszövetekkel Szabó Éva, ötvösmunkákkal Kiss Ferenc és Tevan Margit, fatárgyakkal Nádor Lajos, Pannónia csipkével Győrffyné, kézimunkákkal Makk Józsefné, Móga Endre, Ország Ilona és még sokan. A népművészeti hímzések minden jellegzetes faját láthattuk. Bethlen Mária grófnő erdélyi varrottasai, Sárköz, Somogy, Tolna, Mezőkövesd, — minden magyar szőttes és hímzés képviselve volt. A Magyar ház és benne a magyar nép háziipara az idei vásárnak talán legsikerültebb csoportja volt, mert nagy számában és gazdag, különféle fajtáiban szinte teljesen bemutatta a speciális, nemzeti ékességünket: a magyar nép művészetét.

LAKATOS ARTÚR

PORCELLÁNPLASZTIKA

PORZELLANPLASTIK. Die kleinen deutschen Porzellanstatuetten des 18. Jahrhunderts sind charakteristische, aber auch anmutige Denkmäler der unvergleichlichen Willenskraft, die dieses Zeitalter kennzeichnet. Die Vorzüge des Porzellans lassen es selbstverständlich erscheinen, dass dieses edelste Material der Keramik in der Kunst des 18. Jahrhunderts eine so bedeutende Rolle spielen konnte. Die barocke Kunst verwendete gerne bewegte und farbige Elemente zur Belebung der plastischen Darstellung, — hierzu eignete sich das Porzellan vorzüglich. Eine Aufgabe der wissenschaftlichen Forschung ist es, nachzuweisen, wer die hervorragendsten Meister der Porzellanplastik waren. Kaendler in Meissen, Josef Niedermayer und Anton Grassi in Wien, Peter Melchior in Höchst, Wilhelm Meyer in Berlin, Conrad Link in Frankenthal, Christian Beyer in Ludwigsburg waren diejenigen, die auf die Entwicklung des Stils der Porzellanplastik einen entscheidenden Einfluss ausgeübt haben. Die eigenartige Rolle, die diese Statuetten im gesellschaftlichen und kulturellen Leben dieses Jahrhunderts spielten, ist auch besonders interessant.

PORCELAIN SCULPTURES. The porcelain sculptures of the XVIIIth century's Germany are extremely fascinating proofs of an unparalleled volition which characterised so strongly that period. The superior qualities of porcelain make easy to understand why did this fine ceramic material have such an important part in the artistic life of the XVIIIth century. The baroque style favoured always to use lively and bright elements in plastic art and for these purposes the porcelain proved especially applicable. The object of historical research is to discover the most eminent masters in porcelain sculpturing. Kaendler of Meissen, Joseph Niedermayer and Antony Grassi of Vienna, Peter Melchior of Höchst, William Mayer of Berlin, Conrad Link of Frankenthal and Christian Beyer of Ludwigsburg were those masters who had the most decisive influence on the various styles of the development of porcelain portraying. At the end it is interesting to mention the curious rôle what these small porcelain figures played in the social and cultural life of the XVIIIth century.

A XVIII. századi porcellánszobrocskák alig átlekinthető tömege a német kisplasztikának rendkívüli figyelemre méltó emlékei, ékesen szóló hirdetői annak a párját ritkító alkotóerőnek és optimisztikus szellemiségnek, mely ezt a korszakot általában jellemzi. Úgy tűnnek fel ezek a bájos szobrocskák, mint egy boldog, gondtalan és káprázó színekben pompázó mesevilág alkotásai, bár tudjuk, hogy ennek a kornak is megvoltak a maga dúló politikai, társadalmi és szellemi harcai.

A porcellánplasztika folytatása a XVII. századi elefántcsontfaragásnak és azon a határon áll, mely az iparművészetet a nagy művészettől elválasztja. A plasztikának ez az ága ma már nem szorul különös dicséretre, értékét elismerte a szakirodalom és igazolja a múzeumok és gyüjtők meleg érdeklődése. A porcellánplasztika körüli tudományos kutatások azonban csak későn, a XIX. század utolsó évtizedeiben indultak meg, de azután az irodalom annál intenzívebben karolta fel az iparművészetnek ezt az ágát. Ezeknek a kutatásoknak legjelentékenyebb eredménye, hogy a porcellánfigurák rengeteg tömegében csakhamar különvált a silány munka a jótól, mert meglehetősen nagy volt azoknak a mestereknek a száma, kik a német porcellángyárakban szobrocskák mintázásával foglalkoztak, de ezen a téren is sokan voltak a hivatalosak és csak kevesen a választottak. Azért, ha a XVIII. századi német porcellánplasztika jelentőségéről tiszta képet akarunk nyerni, leghelyesebb, ha azoknak a művészegyéniségeknek útját követjük, kik az egyes gyáraknál vezető szerephez jutottak és ellenállhatatlan erővel magukkal ragadták a kisebb mesterek nagy táborát.

A porcellánszobrocskák elbírálásánál nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a plasztikai érték nem az egyedül mérvadó szempont. Igen fontos szerep jut itt a színhatásnak is, mert a porcellánszobrocskának más — nem keramikai anyagból készült — plasztikai munkával szemben éppen az a különös előnye, hogy a zománcszínekben csillogó és tartós természetű színes festésre alkalmas.

Amikor Böttger 1708-ban, hosszas és céltudatos kísérletek után a porcellánkészítés titkát drezdai műhelyében feltalálta, elsősorban egy közgazdasági szempontból fontos új anyaggal gazdagította a keramikai ipart, mely most már versenyre kelhetett a hollandusok által importált és nagy kedveltségnek örvendő keletázsiai porcellánnal. A porcellán kitűnő tulajdonságai azonban érthetővé teszik, hogy ez a kiválóan szép, mondhatni legnemesebb keramikai anyag, a XVIII. század művészetében is csakhamar szerephez jutott. Nem telt el sok idő, mikor felismerték, hogy a porcellán, edényeken kívül plasztikai munkák kivitelére is rendkívül alkalmas. És nemsokára ezután bekövetkezett a porcellánplasztikának páratlanul gyors művészi fellendülése, aminek egyik főoka a barokk művészet festői iránya is volt, mely a plasztikai ábrázolást mozgalmas és színes elemekkel szerette élénkíteni, erre pedig a porcellán kiválóan alkalmasnak kínálkozott. Habár a porcellánművészet virágkora a XVIII. század közepére esik, olyannyira, hogy porcellán és rokokó egymástól csaknem elválaszthatatlan fogalmakká váltak, a porcellánplasztika gyökerei belenyúlnak az ezt megelőző barokk korszakba,

BIBLIOTECA CENTR. UNIVERSIT. ȘTIINȚIFICĂ CLUJ

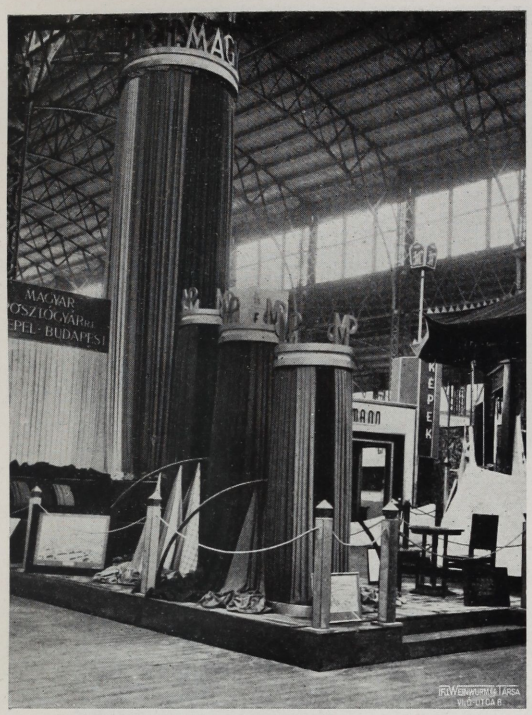
A Budapesti Nemzetközi Árumintavásárról. Lakószobák, tervezte: Nagy Károly, készítette: Nagy Antal. — Von der Budapester Internationalen Mustermesse. Wohnzimmer, Entwurf: Karl Nagy. Ausführung: Anton Nagy. — From the Budapest International Fair. Rooms, designed by Charles Nagy, made by Anthony Nagy.

A Budapesti Nemzetközi Árumintavásárról. Fent balra: Bejárati kapu, tervezte: Kanics Miklós. Fent jobbra: Textilstand, tervezte: Körner József. Lent: Kép a vásár szabad területéről. — Von der Budapester Internationalen Mustermesse. Oben links: Eingangstor, Entwurf von Nikolaus Kanics. Oben rechts: Textilstand, Entwurf von Josef Körner. Unten: Partie aus dem offenen Ausstellungsgelände. — From the Budapest International Fair. Left above: Entrance gate, designed by Nicholas Kanics. Right above: Stand for textiles, designed by Joseph Körner. Below: Outdoor part of the Fair.

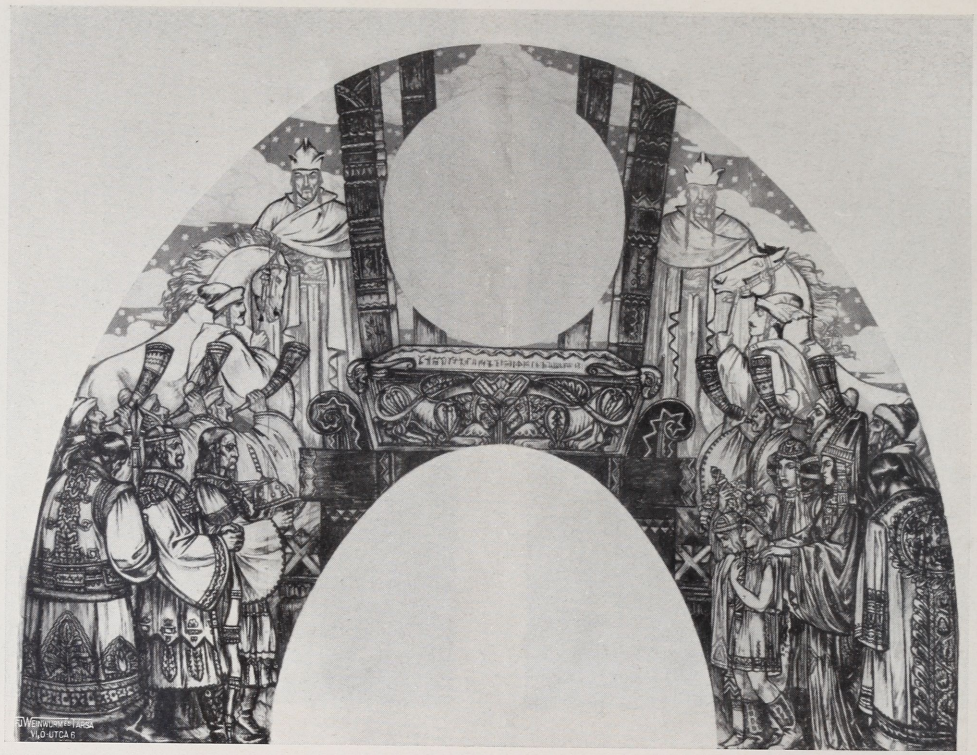

BIBLIOTH. REG. SCIENT. UNIVERSIT. BUDAPESTINENSIS

A Budapesti Nemzetközi Árumintavásárról.

Fent balra: Textilstand, tervezte: Lakatos Artúr. Fent jobbra: Textilstand, tervezte: Révész és Nemes. Lent: Pavillon, tervezte: Kanics Miklós. — Von der Budapester Internationalen Mustermesse. Oben links: Textilstand, Entwurf von Artur Lakatos. Oben rechts: Textilstand, Entwurf von Révész und Nemes. Unten: Ausstellungspavillon, Entwurf von Nikolaus Kanics. — From the Budapest International Fair. Left above: Stand for textiles, designed by Arthur Lakatos. Right above: Stand for textiles, designed by Révész and Nemes. Below: An exhibition pavilion, designed by Nicholas Kanics.

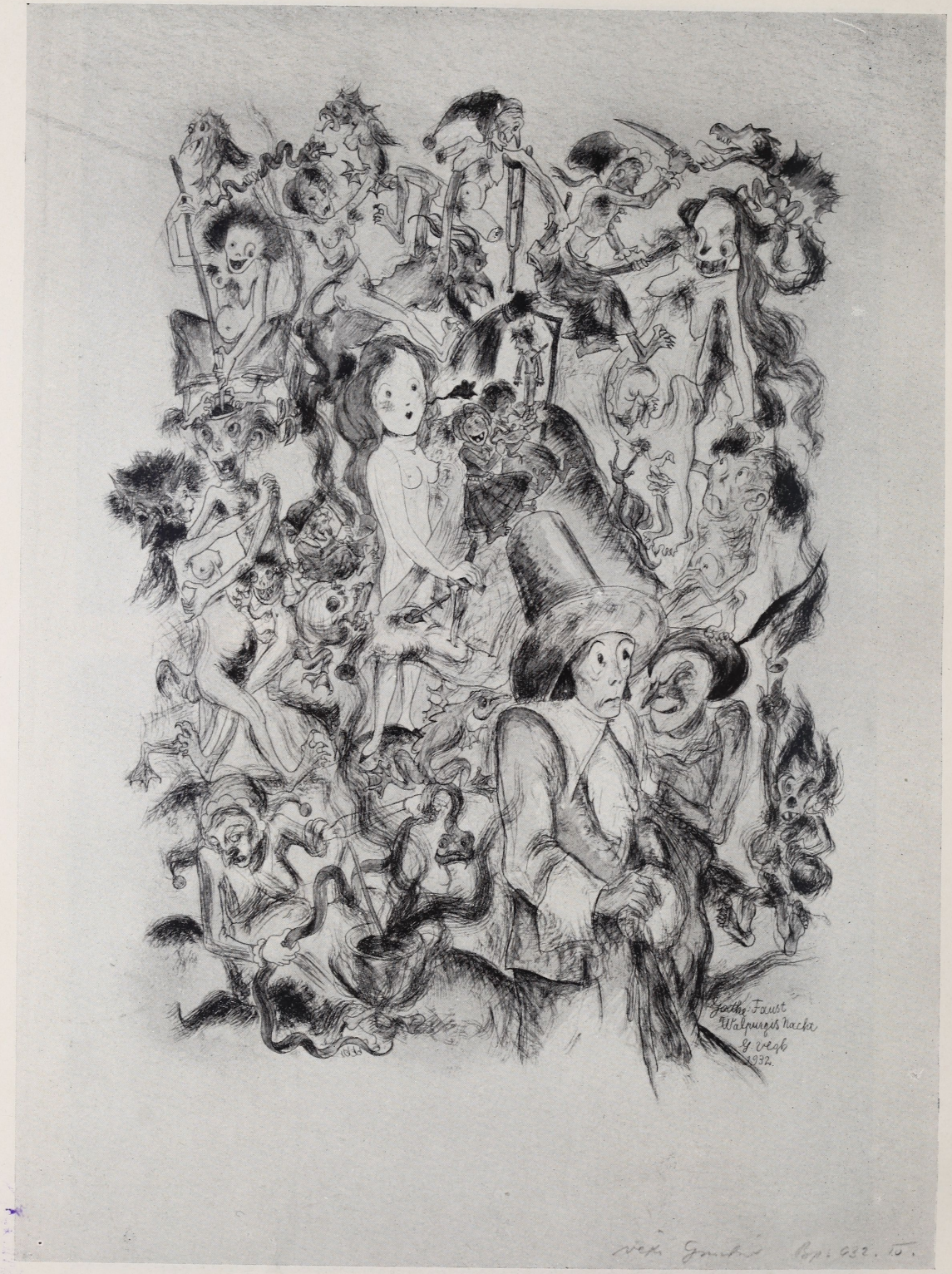
Fent: a debreceni krematórium freskójának kartonja, Haranghy Jenőtől. Lent: a debreceni krematórium üvegablakának kartonja, Haranghy Jenőtől. — Das Krematorium von Debrecen. Oben: Karton zum Fresco. Unten: Karton zu einem Glasfenster, beide von Eugen Haranghy. — Above: Cartoon of fresco, by Eugen Haranghy. From the Crematory of Debrecen. Below: Cartoon of glass-window, by Eugen Haranghy. From the Crematory of Debrecen.

K. K. SCIENT. UNIVERSIT. BIBLIOTHECA BUDAPESTINENSIS

Haranghy Jenő: a debreceni krematórium üvegablakainak kartonjai. — Kartons zu den Glasfenstern des Krematoriums von Debrecen, von Eugen Haranghy. — Cartoon of glass-windows, by Eugen Haranghy. From the Crematory of Debrecen.

Végh Gusztáv:
Faust-illusztráció. Rézkarc. — Gustav Végh: Illustration zu Faust, Radierung. — Illustration to Faust, by G. Végh. Etching.

Faust

GOETHE JÁNOS FARKAS
TRAGÉDIÁJA
FORDITOTTA
DÓCZI LAJOS BÁRÓ

HUNGÁRIA NYOMDA, BUDAPEST

A Hungária nyomda Faust-címlapja,
Maróti Géza és Knoer Albert terve. — Titelblatt zu Faust. Druckerei Hungaria. Entwurf von Géza Maróti und Albert Knoer. — Faust. Frontis-piece of book. From the «Hungaria» Printing Establishment. Designed by G. Maróti und A. Knoer.

BIBLIOTH. REG. SCIENT. UNIVERSIT. BUDAPEST

A TRAGÉDIA ELSŐ RÉSZE

FAUST

Jurisprudentiát és Medikát, —
Haj! — és még hozzá Filozofiát,
Meg Theologiát is — fájdalom!
Nagy hévvel áttanultam s mind tudom.
S itt állok, mint a bolond szinte,
S annyit tudok, mint eleinte.

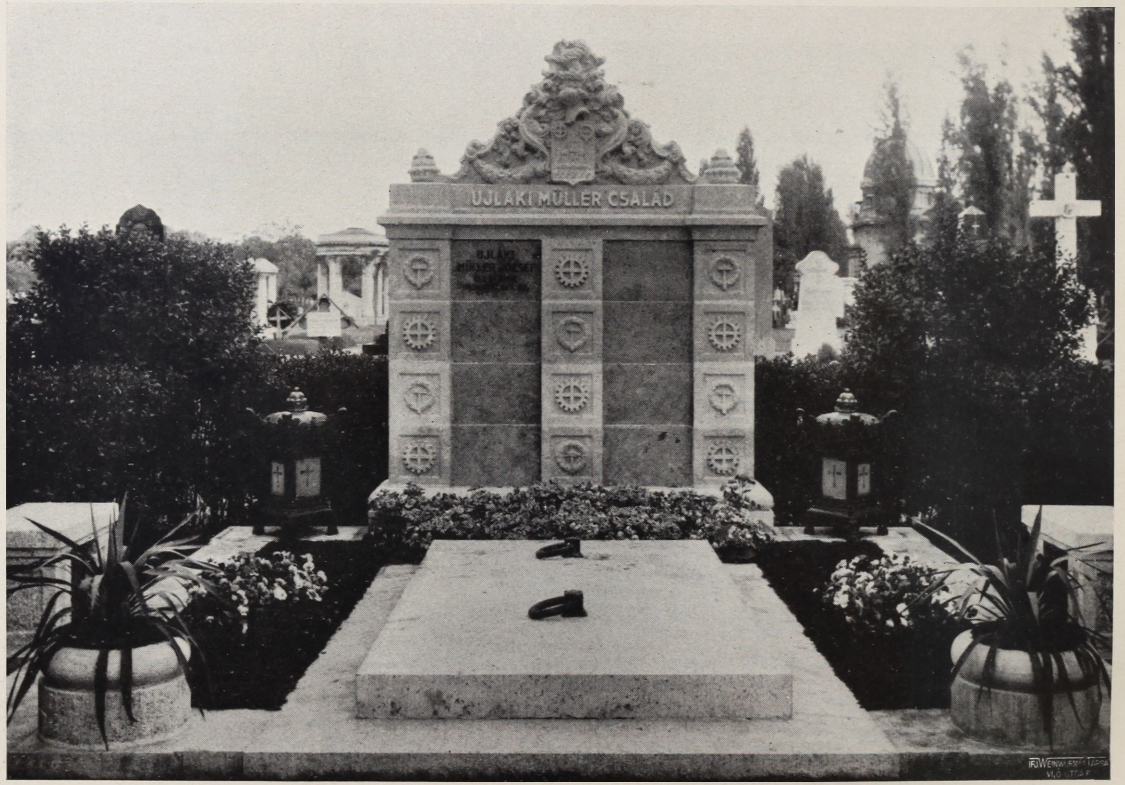
Magister, doktor a nevem,
S orruknál fogva vezetem
Ide s tova tiz éven át,
A hallgatók egész hadát
S látom, hogy tudnunk — semmit sem lehet.
Ez tüzes lánggal marja szivemet.

Igaz, okosb vagyok — mit használ? —
A sok professzor, pap, doktor s egyéb pimasznál,
Aggály és tépelődés sohse gyötrött,
Nem ijeszt engem sem pokol sem ördög.
De nem is telik kedvem semmiben!

Magammal el nem hitetem,
Hogy tudok bármi jóravalót,
Emberjavítót s vigasztalót.
És aztán sem javam, se kincsem,
Se földi tiszteségem nincsen —
Kutyának sem való ily élet,
Azért tied levék, bűvészet.
Tán szellemajkról ellesem
Mindazt, mi rejtett és titok

Síremlékek. Fent balra: Kalotai-Kreipel Ottó terve.
Fent jobbra: Benes Imre terve. Lent: Benes Imre terve. A síremlékeket Seenger Béla R. T. készítette. — Grabmäler. Entwürfe von Otto Kalotai-Kreipel (oben links), Emmerich Benes (oben rechts und unten). Ausführung: Béla Seenger A. G. — Tombstones. Left above: by O. Kalotai-Kreipel. Right above: by J. Benes. Below: by J. Benes. All made at B. Seenger Ltd.

mely gyors iramban megtalálta ennek a művészetnek helyes irányát.

A meisseni gyár plasztikai produkciója annak alapításától az 1720-as évek végéig egészen jelentéktelen volt és túlnyomólag idegen minták másolására szorítkozott. A gyors virágzásnak induló gyárral szemben azonban évről-évre növekedtek az igények és csakhamar éreztette magát egy gyakorlott és önállóan alkotó szobrász teljes hiánya. Különösen Erős Ágost szász választófejedelem és lengyel király — a gyár leglelkesebb támogatója — egyre nagyobb feladatok megoldására serkentette a meisseni vállalatot. Erős Ágost az udvar tulajdonát képező drezdai japán palota valamennyi termét porcellánokkal kívánta díszíteni és miután az általa összevásárolt keletázsiai porcellánok rengeteg mennyisége sem látszott erre elegendőnek, a meisseni gyárnak, díszedényeken felül, különösen nagyméretű állatalakoknak készítésére adott megbízást. Már 1727-ben Johann Gottlob Kirchner személyében hivatásos szobrászt alkalmaz a gyár, akinek alig néhány évre terjedő működése azonban nem bír jelentőséggel a porcellánplasztika stílusának kialakulása szempontjából. Ránk maradt néhány munkájából azt látjuk, hogy Kirchner igen tehetséges művész volt, hibája azonban, hogy nem tudott a porcellántechnikához alkalmazkodni, modelljei túlnagyok, komplikáltak és törékenyek voltak.

A porcellánplasztika csodálatos felvirágzásához Erős Ágost adta meg a lökést. Figyelme egy fiatal szobrászra, Johann Joachim Kaendlerre terelődött, ki ezidőtájt mestere a kitűnő Permoser vezetése mellett, a drezdai Grünes Gewölbe plasztikai díszítésénél közreműködött. A fejedelem kívánságára Kaendler 1731-ben a gyár modellmestere lett és ez a választás a lehető legszerencsésebb volt, mert Kaendler volt az, aki a porcellánplasztika stílusát nemcsak Meissen, hanem az egész világ számára megteremtette. Bármennyire gazdag és változatos a meisseni s a többi német gyárban működött szobrászoknak művészi produkciója, mégis valamennyien a Kaendler által meghonosított kisplasztikai irányt követték, mely már keletkezésekor klaszszikus jelleget öltött.

Kaendler igen hamar meggyőződött arról, hogy nagyobb daraboknak porcellánból való elkészítése csaknem leküzdhetetlen akadályokba ütközik. Ezek saját súlyuknál fogva az égetés közben süllyednek, össze-vissza repedeznek és technikai okoknál fogva a színes díszítés ráégetésére is alig alkalmasak. Kaendlert művészi ösztöne rövidesen annak felismerésére vezette, hogy a porcellán előnyei — az anyag tiszta fehér színe, a festett díszítés zománcszerű lágy fénye és állandósága — csak kisméretű szobrocskákon és szoborcsoportokon fognak kellőkép érvényre jutni. Kaendler igen helyesen felismerte, hogy ezek a kis minták nemcsak a művész plasztikai tudásának, hanem feltaláló erejének értékesítésére is bő alkalmat nyujtanak.

Ezzel a plasztikai porcellánművészet megtalálta azt az utat, melyen haladnia kelletett, és hirtelenül felpattannak egy eddig zárt kapu szárnyai, melyen keresztül az ismeretlen új alakok sűrű, tarka tömegét látjuk felénk özönleni: az udvari és társadalmi élet gavallérjait és hölgyeit, bohócokat, apródokat, a színpad valamennyi nevezetességét, az olasz komédia ismert szereplőit, az opera énekeseit és énekesnőit, a balett táncosait és táncosnőit, az utca népét, úgymint parasztokat, katonákat, házalókat, koldusokat, szóval a mindennapi életet a maga teljes valóságában. — Ezeket az ábrázolásokat követik a perszonifikációk és mindaz, ami emberi alakokkal allegorikusan ábrázolható, ilyenek a szerelem, az erények, a négy évszak, a négy elem, a négy világtáj, az öt érzék, a hét szabad művészet, a tizenkét hónap és más egyébnek allegorikus ábrázolása, részben egyes alakok, részben többszemélyes csoportok formájában. Közeli rokonságuknál fogva idetartoznak még a mitológiából merített ábrázolások: az antik világ istenei, Jupiter szerelmei, nimfák, najádok, amorettek és puttók. Feltűnik azután a tarka szobrocskáknak egy különleges csoportja: a közel és távolkelet emberei, törökök és kínaiak, mint a valóságnak és elképzelésnek sajátságos vegyülékei. Ezek kétségtelenül annak a vágynak emlékei, mely a XVIII. században az idegen népek megismerése iránt erősen fellobbant. Ehhez hasonlóan a pásztor és pásztorné idillikus életét ábrázoló bájos szobrocskák mögött a természetért való rajongás tüze lappang.

Buday György: »Búcsúsok« (Boldogasszony Búcsúja).

A meisseni porcellánplasztikának megteremtője és nagymestere tehát Kaendler volt, kinek művészi tevékenységével ezért behatóbban kell foglalkoznunk. Kaendler mintái a XVIII. sz. közepéig teljesen a barokk művészet szellemétől vannak áthatva és a korai meisseni szobrocs-

»Hímmel«. Buday György fametszete Karácsony Benő regényéhez. (Erdélyi Szépmíves Céh).

kák és csoportok — úgy látszik — kizárólag az ő kezétől erednek. Mint barokk szobrásznak főtörekvése oda irányult, hogy nemannyira szabad, mint inkább erőteljes és kifejező mozdulatok révén életet öntsön alkotásaiba. Az alakoknak és ezek ruházatának mintázásánál csak a lényeges vonások hangsúlyozására szorítkozott, a festett díszítésre pedig jellemző, hogy kedveli a nagyobb felületekre kiterjedő színfoltokat és az erős színkontrasztusokat.

Nemsokára ezután, hogy Kaendler ezeket a még kissé nehézkes figurákat alkotta, már megtalálja a porcellánplasztika klasszikus irányát. Kaendler művészetének csúcspontját a kitűnő hírnévnek örvendő páros, vagy ú. n. krinolin-csoportjai alkotják, melyek többnyire gavallérokat és hölgyeket udvari öltözetben vagy pásztorok viseletében ábrázolnak, továbbá az olasz komédiából vagy a francia operából merített szerelmi jelenetek hatása alatt születtek. Ezek a szobrocskák és csoportok, melyek az 1730-as évek végén és az 1740-es évek elején készültek, Kaendler nagy művészetének örökértékű emlékei, kiváló tudása ezekben nyilvánulhatott meg legtisztábban, mert efajta szobrocskáit minden mitológiai és allegórikus ballasttól mentesen a körülötte lezajló élet megfigyeléséből merítette. A csoportok egyszerű zárt kompozíciója minden erőltetés nélkül magából az ábrázolt témából alakul ki. Ezeknek a nagybecsű szobrocskáknak festői hatását természetesen erősen növeli a rendkívül finom színes festés s e tekintetben Herold, a gyár zseniális porcellánfestője szerzett hervadhatatlan érdemeket.

Kaendler 1750 körül a rokokóízléshez csatlakozik és csakhamar teljesen beleéli magát ebbe az új irányba, habár szobrocskáin mindvégig barokk reminiszcenciákat is fel lehet fedezni. Kétségtelen, hogy Kaendler igen hamar felismerte, hogy a porcellántechnikának mennyire megfelel a merész mozdulatot, sőt az asszimétriát kedvelő rokokóstílus s ezért későbbi munkái ennek a könnyed és mozgalmas ízlésnek teljes átérzéséről tanuskodnak.

Idővel Kaendler mellett egyre sűrűbben jutnak szóhoz a gyár többi szobrászai is. Értékes munkaerő volt Johann Friedrich Eberlein, ki szigorúan mestere nyomdokain haladt, de azért néhány értékes önálló munkával is hozzájárult a meisseni porcellánplasztika felvirágzásához. Eberlein helyét a XVIII. század második felében Friedrich Elias Meyer foglalta el, ki egyéni felfogásról tanuskodó munkáival ügyes szobrásznak bizonyult és később a berlini gyárhoz szegődött. A rokokó korszak szobrászai közül még Peter Reinicke fejtett ki nagyobb tevékenységet, ki túlnyomólag a Kaendler által megmintázott szobrocskák és csoportok részletes kidolgozásával foglalkozott, önálló munkáival azonban inkább a tömegízlésnek kívánt megfelelni. Felemlítendő még a francia származású Michel Victor Acier, ki a XVIII. század hatvanas éveiben került a gyárhoz az akkor már öregedő Kaendler mellé. Munkáival a meisseni plasztika a klasszicisztikus irányhoz csatlakozik és egyben a dekadencia útjára is lépett. Acier tagadhatatlanul ügyes szobrász volt, szentimentális és morális tárgyú szobrocskái és csoportjai tetszetősek, de művészi értéküket tekintve száraz és meglehetősen unalmas alkotások.

A meisseni porcellánművészetnek első és komoly vetélytársa Bécsben ütötte fel tanyáját, ahol 1718-ban Claudius Innocentius du Paquier — Meissenből elszerződtetett munkások segítségével — porcellángyárat alapított. Már a du Paquier-féle magánvállalatban is készültek kisebb szobrocskák, melyek közül egyik-másik ügyes, névszerint ismeretlen mester kezére vall. A tulajdonképpeni plasztikai produkció azonban csak a du Paquier-féle vállalatnak állami kezelésbe való átvételével kezdődik, ami természetes következménye volt annak az erős művészi fellendülésnek, mely a bécsi gyárnál csakhamar bekövetkezett.

A bécsi gyár plasztikai művészete három főkorszakra oszlik. Kezdetben Josef Niedermeyer erőteljes, későbarokk ízlése uralkodik a bécsi plasztikán. Niedermeyer nem tagadja meg művészetében azt az erős befolyást, melyet mestere Raffael Donner gyakorolt reá, mitológiai és allegorikus alkotásai mindvégig a bécsi barokkszobrászat gondolatköréből származnak. Szobrocs-

káinak és csoportjainak rokonait az egykorú bécsi kőplasztika emlékei közt könnyen megtalálhatjuk.

A XVIII. század második felében a rokokóalkotások kerekednek felül, melyek a bécsi gyárnál akkor már nagy számban működő szobrászok közt megoszlanak. Csodálatos, hogy ebben a korszakban az egyes mesterek nevét és működését meglehetős homály borítja, úgy látszik azonban, hogy Leopold Dannhauser volt köztük a legtehetségesebbek egyike. A rokoko szobrocskákat és csoportokat a bécsi porcellánplasztika legértékesebb és legvonzóbb alkotásainak tekinthetjük. Feltűnő ezeknek a szobrocskáknak erősen helyi jellege; a könnyedén mozgó, bájos alakoknak öltözete divatos s a nőkön gyakran látjuk a kor viseletére jellemző krinolint. Sajátságos és szintén erősen bécsies jellegű alkotások az utcai árusok, az ú. n. Cris de Vienne-zsobrocskák csoportja, melyeknél a szobrászok nagy gondot fordítottak az alakok élethű ábrázolására.

A bécsi porcellánplasztika utolsó korszakát a Louis XVI.-stílus előkelő mintái jellemzik. Ezeknek vezető mestere Anton Grassi, ki 1784-től fogva a gyár modellmestere volt. Grassi igen jelentékeny szobrász volt, ki különösen nagy gondot fordított mintáinak plasztikai kidolgozására; a jellegzetes arcvonások, a mozdulatok és kifejezés előkelő kimértsége munkáit könnyen felismerhetőkké teszik. Túlzás nélkül azt lehet mondani, hogy Grassi munkáit a rafinált báj és elegáncia jellemzik.

A porcellán a XVIII. század második felében a fejedelmi és főúri háztartások életében olyan nagy szerepet játszott, hogy a német fejedelmek — saját porcellánszükségletüknek könnyebb kielégíthetése végett — egymásután alapították a kisebb udvari porcellángyárakat. Ezeknek sorát Höchst nyitja meg 1746-ban. A höchsti porcellánplasztika első húsz esztendejéből csak Johann Friedrich Lück tevékenysége érdemel említést, kitűnő hírnevét azonban a gyár kizárólag Johann Peter Melchior munkásságának köszöni. Melchior Párizsban végezte tanulmányait és munkái mindvégig Boucher erős befolyásáról tanuskodnak. Lehetőleg kerüli a rokokó kedvelt témáit, úgyszintén a mitológiát is, érdeklődését a gyermekvilág örömei és bajai ragadták meg s ezért kétségtelen, hogy legjobb munkáinak a biztos kézzel mintázott és kitűnő megfigyelőképességről tanuskodó gyermekalakokat és csoportokat kell tekintenünk. Melchior teljesen szakít a porcellán-plasztikában eddig követett iránnyal, mely témáit rendesen az udvari életből merítette. Feltűnő hatással volt reá a Rousseauból kiinduló teljesen új szellemi áramlat, s a francia irodalomból áradó érzelgős, szentimentális hangulat Melchior munkáit erősen befolyásolták. Melchior a XVIII. század végén a frankentali és végül még a nymphenburgi gyárnak dolgozott.

Mikor Meissenben már lankadni kezdett az alkotó erő a rokokó porcellánplasztikának talán legérettebb alkotásait az 1753-ban alapított nymphenburgi gyár szolgáltatta. A nymphenburgi gyár, hol a már előbb említett Peter Melchioron kívül több tehetséges szobrász működött, nagy hírnevét Franz Anton Bustelli nevű modellmesterének köszöni, ki bárcsak rövid ideig, összesen nyolc évig dolgozott a gyárnál, ez alatt az idő alatt azonban rendkívül gazdag és művészi tekintetben igen jelentékeny tevékenységet fejtett ki. Bustelli bizonyos tekintetben talán Kaendler művészetét is felülmulta. Különösen az udvari társaság gavallérjait és hölgyeit, szerelmes párokat és az olasz komédia ismert szereplőit szerette ábrázolni. Figurái rendkívül mozgékony és temperamentumos személyek, kiknek arcjátéka a lelki felindulás legfinomabb árnyalatait is visszatükrözi. Az olasz származású Bustellinek a mimika, úgy látszik vérében feküdt. Allegórikus és mitológiai ábrázolásaiban Bustelli Meissen nyomdokain halad, anélkül azonban, hogy ennek mintáit közvetlenül utánozta volna.

Az 1755-ben alapított frankenthali gyár legkorábbi szobrocskáin mindenekelőtt szembeötlő azoknak technikai tökéletlensége. Ezek az egyébként is merev és nehézkes szobrocskák részben Johann Wilhelm Lanz, részben Johann Friedrich Lück nevéhez fűződnek és a frankenthali plasztika kezdetleges fokát jelentik. A porcellánplasztika magas színvonala Frankenthalban Konrad Link fellépésével kezdődik,

»Tunák mérnök«. Buday György fametszete Karácsony Benő regényéhez. (Erdélyi Szépmíves Céh).

ki a XVIII. századi német szobrászatnak egyik kimagasló alakja. Csodálatos, hogy nagyplasztikus létére mennyire tudott a porcellánstílushoz alkalmazkodni. Kitűnő ismerője volt az emberi test anatómiájának, karcsú alakjait a tagok finom hajlékonysága és a kifejezés természetessége teszik értékesekké. Mintái közt nem hiányzanak sem a színpadi, sem a divatos viseletű alakok, leginkább azonban mégis az allegóriát kedvelte. Ez utóbbiakon különösen feltűnő, hogy a ruházatnak gazdag és erőteljes ráncokba való szedésével olyan ellenhatást tudott teremteni, mely az alakok finom testalkatát rendkívül előnyösen kiemelte.

A ludwigsburgi gyár porcellánplasztikai produkcióját jó ideig meglehetős homály borította és csak Schnorr von Carolsfeld, valamint Otto von Falke legújabb tudományos kutatásai nyujtanak megfelelő felvilágosítást az ott működött mesterek művészi kvalitásairól. Az 1758-ban alapított gyár szobrászai közt kétségtelenül Christian Wilhelm Beyer volt a legjelentékenyebb. Dacára, hogy Beyer működésének javarésze a német rokokóművészet fénykorába esik, ő volt a klasszicizmus első úttörője a porcellánplasztika terén. Művészetének erősen kifejlett egyéni vonásai lényegesen elősegítik szobrocskáinak meghatározását. Ezenkívül Beyer két ízben rézmetszetek formájában tette közzé munkáit, ezek a lapok tehát a legmegbízhatóbb támpontokat nyujtják a kezétől eredő szobrocskák meghatározásánál. Beyer ludwigsburgi működését megelőzőleg nyolc évig Rómában dolgozott, ami érthetővé teszi, hogy annyira kedveli az antik művészetből merített témákat, ugyanezért munkáin félreismerhetetlen az olasz barokkszobrászat erős hatása, mely a kontraposzt-mozdulatok gyakori alkalmazásában nyilvánul.

Beyer rendkívül sokoldalú művész volt. Az antik művészetből merített témákon kívül egyéni feltaláló erőről tanuskodó divatszobrocskákat is mintázott és munkáival első helyet vívott ki magának a német kisplasztikusok sorában.

Buday György: Fametszet a Boldogasszony Búcsújából.

Mikor Beyer 1768-ban megvált a ludwigsburgi gyártól, helyét a belga származású Pierre Francois Lejeune foglalta el. Lejeune munkáinak meghatározása körül erős vita fejlődött ki az irodalomban, számos jel azonban arra utal, hogy a ludwigsburgi szobrocskáknak egy jellegzetes és művészi tekintetben igen értékes csoportja — a tánclépésben mozgó, karcsú balettalakok — az ő kezétől erednek. Ezek a különböző néptípusokat ábrázoló szobrocskák a kisplasztika igazi remekei s ha Lejeune munkássága ezideig még nincs is teljesen felderítve, annyi bizonyos, hogy Beyerrel egyenrangú szobrász volt.

Művészi kvalitásai tekintetében nem érdemel sok dicséretet a fürstenbergi porcellánplasztika. Az 1753-ban alapított gyárnak szobrásza eleinte Simon Feilner volt, aki 1770-ben Frankenthalba távozik; munkatársai közül még Johann Christof Rombrich és Anton Karl Luplau említendők. A fürstenbergi mesterekben azonban kevés volt az önálló alkotó erő, túlnyomólag idegen gyárak mintáira támaszkodtak, régi szobrokat másoltak, vagy a rendelkezésükre állott képek és metszetek után dolgoztak.

A porcellánművészetet a XVIII. század második felében Berlin is erejéhez mérten felkarolta. Tudjuk, hogy ott 1752-ben egy Kaspar Wegel nevű gyapjúkelmei gyáros királyi privilégiummal porcellángyárat alapított. Ennek a Wegeli-féle vállalatnak Ernst Heinrich Reichard volt az egyedüli szobrásza, úgyhogy az 1752-től 1757-ig fennállott gyárnak egész plasztikai produkciója az ő kezétől ered. Ha Reichard nem is volt jelentékeny művész, munkái túlnyomólag egészen sajátságos és eredeti felfogásról tanuskodnak. Témáit legszívesebben a népéletből merítette, szobrocskái meglehetősen durván, de biztos és erős kézzel vannak megmintázva. A Wegeli-féle kezdetleges vállalatot felváltotta Nagy Frigyes királyi porcellángyára, mely nemsokára nagy tevékenységet fejtett ki

KIR. EGYET. KÖNYVTÁR

Előkelő lengyel család. Wien, 1780 k. Anton Grassi mintája. — Vornehme polnische Familie. Wien um 1780. Modell von Anton Grassi. — Polish noble family. Vienna, A. D. 1780. By Anthony Grassi.

Fent balra: Pulcinella, az olasz komédiából. Meissen, 1720 k. (Böttger kora.)
Fent jobbra: Fröhlich, udvari bohóc. Meissen, 1738. J. J. Kaendler mintája. Lent: Hím- és nőstényoroszlán, Meissen, 1750. k. J. J. Kaendler mintája. — Oben links: Pulcinella. Meissen um 1720. Modell aus der Böttgerschen Periode. Oben rechts: Der Hofnarr Fröhlich. Meissen, 1738. Modell von J. J. Kaendler. Unten: Löwe und Löwin. Meissen um 1750. Modell von J. J. Kaendler. — Left above: Pulcinella of an Italian comedy. Meissen, A. D. 1720. (Period of Böttger.) Right above: Fröhlich the court-fool. Meissen, A. D. 1738. By J. J. Kaendler. Below: Lions. Meissen, A. D. 1750. By J. J. Kaendler.

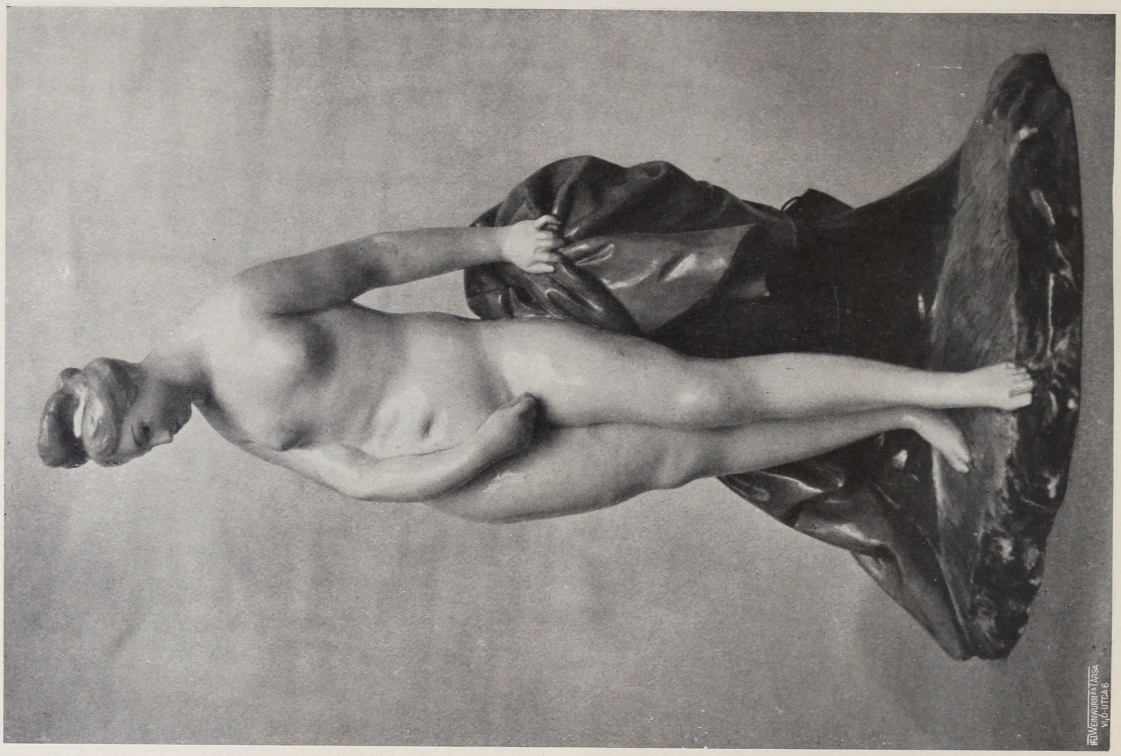

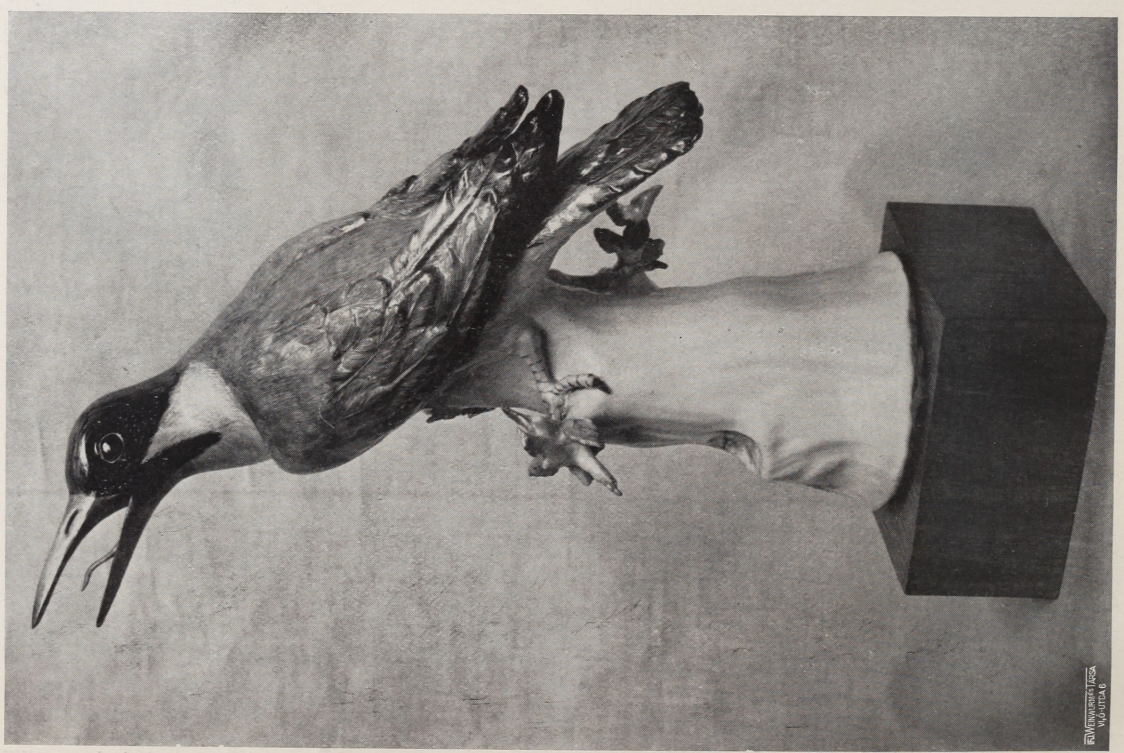

BIBLIOTECA REG. UNIV. BUDAPESTINENSIS

Fent balra: Európa. Wien, 1750 k. Ludwig Lück mintája.
Fent jobbra: Szerelmespár. Meissen, 1740 k. J. J. Kaendler mintája. Lent balra: Kávézó hölgy. Ludwigsburg, 1765 k. Ch. W. Beyer mintája. Lent jobbra: Colombina és Braghella. Meissen, 1740 k. J. J. Kaendler mintája. — Oben links: Europa. Wien um 1750. Modell von Ludwig Lück. Oben rechts: Liebespaar. Meissen um 1740. Modell von J. J. Kaendler. Unten links: Kaffee trinkende Dame. Ludwigsburg um 1765. Modell von Ch. W. Beyer. Unten rechts: Colombina und Braghella. Meissen um 1740. Modell von J. J. Kaendler. — Left above: Europa. Vienna, A. D. 1750. By Louis Lück. Right above: Lovers. Meissen, A. D. 1740. By J. J. Kaendler. Left below: A lady drinking coffee. Ludwigsburg, A. D. 1765. By Ch. W. Beyer. Right below: Colombina and Braghella, of an Italien comedy. Meissen, A. D. 1740. By J. J. Kaendler.

Balra: Harkály. Meissen, 1750 k. J. J. Kaendler mintája. Jobbra: Venus. Höchst, 1771. Peter Melchior mintája. — Links: Specht. Meissen um 1750. Modell von J. J. Kaendler. Rechts: Venus. Höchst, 1771. Modell von Peter Melchior. — Above: Woodpecker. Meissen, A. D. 1750. By J. J. Kaendler. Below: Venus. Höchst, A. D. 1771. By Peter Melchior.

a porcellánművészet terén. Természetes, hogy Nagy Frigyes porcellángyára a plasztikára is megfelelő súlyt helyezett. Igaz ugyan, hogy e téren a berlini gyárnak számos vetélytársánál jóval kevesebb szerencséje volt, alkotásai egy részétől azonban mégsem lehet elvitatni azoknak komoly művészi értékét. A gyár modellmestere jó ideig a Meissenből elszerződtetett Elias Meyer volt, ki mellett még számos szobrász működött. Elias Meyer munkáin erősen megérzik a meisseni iskola, mint a gyár modellmestere egy egységes gyári stílus megteremtésén fáradozott és ezért munkatársai egyéni törekvéseinek lehetőleg útját állotta. Munkái sablonosak és meglehetősen unalmasak, hibája továbbá, hogy emberalakjainak fejét állandóan túlkicsinyre mintázta.

Elias Meyert 1766-ban testvéröccse, Wilhelm Meyer váltotta fel és 1772-ig ő végezte azt a munkát, mely a berlini plasztikának legnagyobb dícséretére válik. Wilhelm Meyer a Nagy Frigyes által alapított francia szobrásziskola előkelő irányának követője volt. Ez az irány világosan kifejezésre jut allegórikus csoportjainak kompozíciójában, az alakok eleganciájában és szoborszerű tartásában. A berlini gyár legnagyobb és legszebb munkáinak egyike, a II. Katalin cárnő számára készült nagy, figurális asztaldísz túlnyomó részében az ő kezétől ered. Távozása a berlini porcellánplasztika rövid virágzásának végét vetette.

Amennyire fontos tudományos szempontból a porcellánplasztika nagymestereinek megismerése, époly érdekes annak a kérdésnek megvilágítása, hogy ezek a szobrocskák és csoportok tulajdonképpen milyen szerepet játszottak a XVIII. század társadalmi és kulturális életében. Mert rendeltetésüknek kellő ismerete megérteti velünk ezeknek külső megjelenési formáját és tárgyi jelentőségét.

Tudjuk, hogy Erős Ágost a drezdai japán palota valamennyi szobáját kínai, japáni és meisseni porcellánokkal óhajtotta díszíteni. Erre a célra legelsősorban az általa összevásárolt, nagymennyiségű keletázsiai porcellánok voltak kiszemelve, melyeknek kiegészítéséül még számos darabot, különösen nagy állatalakokat rendelt a meisseni gyárnál. Ezek a darabok jórészt el is készültek és a reánk maradt részletes leírások és rajzok teljes képét nyujtják ennek a nagyszabású tervnek, mely azonban a fejedelemnek közbejött halála miatt abbamaradt.

Erős Ágost tehát a porcellán iránt táplált nagy előszereteténél fogva egy egész palota összes helyiségeit óhajtotta porcellánokkal díszíteni, rendesen azonban beérték egyes porcellánszobákkal. A porcellánszoba a XVIII. század folyamán azután oly divatossá vált, hogy csaknem nélkülözhetetlen kellékének tekintették a jól berendezett fejedelmi vagy főúri palotának. Ilyen porcellánszobák teljesen érintetlenül máig is megmaradtak. Legismertebbek a drezdai királyi palota tornyában elhelyezett porcellánszoba, az arnstadti kastélynak korai meisseni porcellánokban bővelkedő porcellánszobája, az Österreichisches Museum für Kunst und Industrie ú. n. Dubsky-szobája és az ansbachi kastély bájos összekötő szobája, helybeli, berlini és meisseni porcellánokkal. Ezeknek a szobáknak falait — mondhatni a padlótól a mennyezetig — számtalan apró konzolra elhelyezett porcellánedény és szobrocska élénkítette. Az ilyfajta porcellándekorációk tervrajzaival a XVIII. század építészeti munkáiban is sűrűn találkozunk, amiért kétségtelen, hogy régi porcellánfiguráink jó része ezeknek a szobáknak polcain és konzoljain állott.

Ámde más téren is fontos szerephez jutott a porcellánplasztika. Már a XVI. században szokássossá vált pohárszékeknek, de különösen az ünnepi lakoma terített asztalának ezüst-, elefántcsont- vagy viaszszobrocskákkal való díszítése. Ez a szokás a XVII. század folyamán egyre nagyobb mérveket öltött és a fényűzést annyira kedvelő XVIII. század erre a célra a porcellánt találta a legalkalmasabbnak. Ezért a fejedelmi és főúri háztartások egymásután felkarolják a tisztán porcellánokból összeállított gazdag és figurális asztaldíszeket.

Hogy a porcellánszobrocskák és csoportok jelentékeny része asztaldíszek összeállítására szolgált, ezt élénken illusztrálja a drezdai udvari cukrászdának (Hofkonditorei) 1753-ból való leltára. Ebben csaknem az összes szobrocskákat és csoportokat megtaláljuk, melyek 1753-ig a meisseni gyárban készültek: genrefigurákat a királytól a koldusig, allegórikus és mitológiai csoportokat, a különböző néptípusokat ábrázoló szobrocskákat stb. Miután ezek az udvari cukrászda felszereléséhez tartoztak, egészen bizonyos, hogy a terített asztal díszítésére voltak szánva. A szobrocskákon és csoportokon kívül ebben a leltárban még számos kompozícióval, nevezetesen architektónikus darabokkal is találkozunk. Említés történik templomok, tornyok, városi és falusi házak, fülkék, lugasok, piramisok, sziklatömbök, vízmedencék, szökőkutak, oltárok, talapzatok, oszlopok, kapitelek, párkányok és sok más egyéb építészeti formáról, ami az asztaldíszek összeállításához mind szükséges volt. A Hofkonditorei leltárának adatai tehát már érdekes felvilágosítást nyujtanak az alkalomszerűen összeállított asztaldíszek természetéről.

Különböző levéltárakban őrzött egykorú leírások és rajzok továbbá arról tanuskodnak, hogy a XVIII. századi asztaldíszek csaknem kivétel nélkül valamilyen összefüggésben voltak azzal az ünnepséggel, melynek alkalmából felállíttattak. Rendszerint parkot ábrázoltak s az ebben elhelyezett szobrocskák és csoportok révén szimbólikus jelleget öltöttek.

Hogy mekkora gondot fordítottak a XVIII. században ezeknek az asztaldíszeknek összeállí-

tására, erről érdekes felvilágosítást nyujt egy korabeli alaprajz, melyet a drezdai Ornamentstichsammlung őrzött meg számunkra. Ez az alaprajz Mária Amália szász hercegnőnek III. Károly sziciliai királlyal kötött házassága alkalmából 1738 május 9-én rendezett esküvői lakoma asztaldíszének felállítását határozza meg. A hozzá tartozó magyarázó leírás azt mondja, hogy az asztaldísz a szeretet és állhatatosság szemléltetésére volt megkomponálva és valamennyi része a fejedelmi pár egybekelésével összefüggésben állott. Középen oszlopos, kupolás épületben a szeretet oltára állott, rajta két lángoló szívvel, az oltártól kétoldalt a szeretet és állhatatosság allegórikus alakjai helyezkedtek el. Az épületet körülvevő galériákon virágtövek közt 13 amorett állott. A parkszerűen kiképzett két oldalszárnyban piros cukorporból alkotott, egymásbakapó szívidomok alkották a virágágyakat, ezeken a szívidomokon egyenként 10—10 amorett állott talapzatokon. A szívidomok által alkotott hurkokban 1—1 piramis volt elhelyezve Fama alakjával, a szívidomok közepén 1—1 magas talapzaton feküdt a fejedelmi korona a jogarral. Végül az asztaldísz négy sarkában a fejedelmi pár mellszobrai állottak. Ez a rajz és leírás tehát a szimbólikus asztaldíszeknek egy klasszikus példáját eleveníti fel szemeink előtt.

A szóban forgó kérdés megvilágítása szempontjából továbbá rendkívül fontos a meisseni gyárnak Kaendler kezétől eredő asztaldísze, melynek egyetlen példányát a frankfurti iparművészeti múzeum őrzi. Ezt a 123 darabból álló oszlopos építményt tulajdonképpen az asztaldíszek összeállításánál használt középdarabnak kell tekintenünk. Erről a meisseni gyár drezdai lerakatának árjegyzéke a következőket mondja: «Dieser Tempel könne entweder in einer fürstlichen Gallerie aufgestellt, oder auch zur Besetzung einer Tafel bei Vermählungs- und anderen Festins angewendet werden. Es wird solches auch gar leicht durch Neben zierrathen, Gruppen, Figuren und Girandols von Porcelain auch noch vermehret werden können, zum Exempel als ein Tempel betrachtet, kann man im Mittel desselben die Statue eines grossen Herrn, auf einem Postament mit Stufen umgeben, und an den Ecken auch das ganze Gebäude mit Sinnbildern und anderen Beygeräthe vermehren.»

Ezeken a tetszésszerint összeválogatott darabokból összeállított asztaldíszeken kívül, készültek olyanok is, melyek előre és egységesen voltak megkomponálva. Ilyenek pl. Auersperg herceg vadászasztaldísze a csehországi, szlatinai kastélyban, mely a bécsi porcellángyár korai munkáinak egyike; ugyanennek a gyárnak egy másik és számos szobrocskával élénkített asztaldíszét az alsóausztriai, zwettli apátság őrzi.

Legjelentékenyebb azonban ebben a tekintetben a berlini porcellángyárnak 1770 és 72 közt készült ama nagy, figurális asztaldísze, melyet Nagy Frigyes II. Katalin cárnőnek ajándékozott. Tárgyát egy szépen kigondolt hódoló jelenet alkotja: középen baldachin alatt ül a cárnő, a trónus körül a cárnő erényeit diesőítő allegórikus alakok állanak, köztük Themis alakja a cárnő által bevezetett új törvénykönyvvel. A trónust hódoló alattvalók és különböző orosz néptörzseket ábrázoló csoportok veszik körül. Török hadifoglyok a cárnő háborús sikereire utalnak, köröskörül a szabad művészeteket ábrázoló allegórikus szobrocskák vannak elhelyezve.

Ezekkel azt hiszem eléggé megvilágítottuk a porcellánszobrocskák és csoportok gyakorlati alkalmazásának kérdését. A porcellánplasztikának ez az alkalmazása ennek a kornak dekoratív hatásokra törekvő szelleméből folyik. Annál inkább elismerésre méltó az egyes szobrocskák, illetve csoportok jelentékeny művészi értéke.

DR. LAYER KÁROLY

Buday György: Boldogasszony Búcsúja. (Fedélkép).

• K R Ó N I K A •

KNER IZIDOR JUBILEUMA. Nyomtató-pályán, könyvek, még hozzá szép könyvek közt tölteni ötven évet, olyan hivatásbeli öntudatot ad, mely fölér a sorsnak legszebb ajándékaival. Kner Izidor, az egyszerű gyomai mester, sok-sok kompaktor-ősnek hivatott sarja ott állt az őt ünneplő testületek, jóbarátok tömegében s éreznie kellett, hogy az ötven év ilyen dús elismerése a polgári munka egyetlen méltó megkoronázása. A szónokok, a rokoniparosok, a hivatalos személyiségek egész hosszú sora kiemelte, mennyi ízlést, mesterségbeli tudást vitt bele Kner Izidor ötvenéves pályafutása alatt saját nyomtatóműhelyébe s azon keresztül az egész magyar könyviparba. Ritka megható ünnepsége volt ez a műhelyi munkának. V é g h Gusztáv remekbe készült üdvözlőfelirata maradandó dokumentuma annak, hogy nyomdafőnökök és iparművészek egyforma szeretettel néznek az oktatómesterre, kinek erkölcsi példaadásában van legnagyobb értéke. A hivatalos szónokok sorában az Iparművészeti Társulat üdvözlését, mint ama fórumét, mely a művészi munka megbecsülésében elüljár, S z a b l y a-F r i s c h a u f Ferenc tolmácsolta közvetlen szavakkal. Se szeri, se száma nem volt a Kner Izidor jubileumát kísérő gratulációknak, üdvözlő-iratoknak és az esti banketten a pohárköszöntőknek, tanuságot téve róla, hogy az igazi alkotómunka, még ha szerényen háttérbe húzódik is az irányítója, hódolatra készteti a barátokat és az értőket.

BAUMHORN LIPÓT. Abból a bécsi építésziskolából került ki Baumhorn Lipót, mely a nagyhírű Ferstel tanár mellett csoportosult s mikor a mult század végén hazajött, a Lechner-Pártos iroda franciásan barokos, majd magyaros ízlése szerint kezdett dolgozni. A század fordulója körül volt virágkorában ez a mester is. Egyik zsinagógát építette a másik után s hova-tovább a vidéki zsidótemplomok specialistájává lett. Abban a mór-arab-renaissance stílusban építette a legtöbbjét, mely egy nagy történelmi tévedés eredménye, de amelynek keretében dekoratív képességeit gazdagon szólaltatta meg Baumhorn Lipót. Budapesten a Lipótvárosi Kaszinó Nádor-utcai palotája, az országban egy sereg középület őrzi emlékét a hetvenkét éves korában elhúnyt, sokat tevékenykedett építőnek.

A DISZITŐ SZOBRÁSZATÉRT. M á t r a i Lajos, az Iparművészeti Iskola tanára érdekes eszmét vet fel a Kő és Műkő című folyóiratban. Hivatkozik arra a mostoha elbánásra, melyben az újabb építészet az architektónikus szobrászatot részesíti. A helytelenül értelmezett takarékosság egyfelől, a csupasz síkok építészete másfelől lassan mindenfelé kiszorítja azt, ami egy városi építkezésnek optikai örömforrása : a kellő helyen alkalmazott figurákat. Ki kellene tehát törvényerővel mondani, hogy minden közület — állam, főváros, községek, egyházak — az építési költségekből bizonyos hányadot a díszítő szobrászat javára fordítsanak. Ezzel újból helyreállna a háború előtti helyzet, mikor az ily munkaadók valóban mecénás-szerepet töltöttek be művészeti közéletünkben. Mátrai szerint ezt a művészeti arányszámot az összköltségek öt százaléka körül kellene megállapítani.

AZ ÁLLAMI ÜZEMEK IPARMŰVÉSZETE. Párizs legelegánsabb negyedében, a Champs Elysée-n csak nemrég készült el az idegenforgalmi hivatalok palotája. A Maison de France-nak nevezett épületben ez alkalommal nagyszabású kiállítás nyílt meg, melyben az állami üzemek legszebb termékeit mutatják be az ott sűrűn megforduló turistáknak. Sèvres keramiai termékei mellett a gobelingyár gyönyörű szőnyegkollekcióját, az állami pénzverde s a Nemzeti Könyvtár válogatott szép darabjait állították ki. Az a terv, hogy a kiállítás anyagát havonként felfrissítik.

JÁTÉKKÁRTYÁK. A berlini állami művészeti könyvtárban az elmult évben igen érdekes kiállítás volt játékkártyákból. Ez a kiállítás újra igazolta azt a sok más területen szerzett tapasztalatot, hogy amikor a kismesterek legtöbbet bajlódtak a primitív sokszorosító-eljárásokkal, akkor volt a művészetük legragyogóbb. A Viscontiak Milanóban a XIV. században, a német fejedelmek az ő renaissance-uk idején, mikor a kártyát csattogtatták, a legcsodásabb hártyafestésű miniatűröket csapták az asztalokhoz. A világítószínek és a drága szép aranyozás szinte túlvilági fényességet boríttanak a büszke lovasokra, szívektől körülvett balga szűzekre. Pedig nehézkezű munkások lassú dörzsöléssel vitték át a beporozott fametszetekről a papirosra e figurákat. A játékkártyák a későbbi évszázadokban egyre inkább vieces alakokat s jelszavakat tartalmaztak. Úgy látszik, hogy a kártyások akkor is — éppen úgy, mint ma — tréfás mondások kíséretében vágták ki a blattot. És a kedélyes kártyajáték nemcsak az idő jó eltöltését jelentette, de olyasféle szórakozás is volt, mint amilyent ma az élclapok forgatása szerez az embereknek.

MŰVÉSZI NEVELÉS. Németországban, ahol most az ifjúsági probléma a legaktuálisabb kultúrkérdések közé tartozik, újabban fokozódó érdeklődés kíséri a művészi nevelést is. Boroszlóban nemrég egy egész héten át vitatták az iskolai rajz- és művészettanítás teendőit. Ezzel egyidejűleg a legkülönbözőbb életkorú gyerekek rajzait gyüjtötték össze egy sikerült kiállításban, melynek ez volt a címe : «A gyermek megmutatja a szívét.» Ebben még az iskolaköteles kor alatt levő gyerekek rajzait is összegyüjtötték. S ugyanebben az időben az iparművészeti múzeumban is voltak gyermekmunkák, ezzel az összefoglaló címmel : «Pillantás a rajzterembe.»

HENRI SAUVAGE. A modern francia építészet egyik legnagyobb egyénisége dőlt ki, akit mindig az új építészet egyik okos úttörője gyanánt fognak emlegetni. Sauvage minden anyagnak ura volt s a városi építkezés minden ágában jeleset alkotott. De legfőbb ereje a modern bérházépítésben jutott kifejezésre. A rue Vavinben, közel a

Montparnasse zajához, egy kissé szerényen, félrevonulva ott áll negyedszázaddal ezelőtt épült bérháza, a felfelé emeletenként egyre beljebb ugró homlokzatával «en gradins», lépcsőzetesen építve. Milyen egyszerű dolog ma s milyen jelentős újítás volt ez a háború előtt. Azóta Amerikában építőszabály lett belőle, iskolai példa a technikusképzésben, mert a levegőért, világosságért, fényért folyó harcban ez volt az első nagy lépés az új építésben. Sauvage nem merész álmokat, hanem logikus egyszerűségű építőelveket valósított meg. Mint a párizsi iparművészeti iskola építésztanára is mindig ezt hirdette nagyszámú tanítványainak: a jövendő városát csak az értelem és a szív helyes útmutatásai szerint lehet megvalósítani. Ilyen egyszerű életelvek szerint épített mindvégig s nantes-i áruháza, mely csak a mult évben készült el, szintén az egészséges logika és a derűs nyugalom szemléletéből született meg. Alig volt hatvan éves, mikor meghalt.

TINTAFOLT. Egy új francia folyóirat a revűk tengerében ritkán kelt feltűnést. De a Taches d'Encre című folyóirat, melynek néhány száma fekszik előttünk, úgy feltűnik, mint igazi tintafolt, amely a tejen úszik. Figyelemreméltó tipográfiai ízlés, megkapóan kedves műmellékletek: fametszetek, litografiák. A francia vidéki városok még jórészt mélyen alszanak, de Marseille, ennek az új grafikai folyóiratnak a bölcsője, nemcsak a tenger zúgására figyel, hanem az új művészet hangjaira is. Eddig csak egy igazán nagy tehetséget adott ez a város a történelemnek: Daumiert. (A legérdekesebb latin írón, Petroniuson és a legmulatságosabb mai bohózatírón, Pagnolon kívül.) Most úgy látszik egy sereg grafikust is beledob a közvéleménybe: a régi officinák és a szép betűk szerelmeseit. De az új költészet lázálmaira is frissen reagálnak a grafikusművészei; ez a tintafolt igen messzire fog továbbszívódni a művészi megértés horizontján.

EGYHÁZMŰVÉSZET KÜLFÖLDÖN. Természetesen megint csak külföldön — gondolja az olvasó —, hiszen nálunk alig van ezen a téren feljegyzésre érdemes esemény. Az utolsó évtized sűrű templomépítkezései ellenére alig-alig cseppen valami megbízás a mi üvegfestőink, faragóink s ötvösművészeink műhelyeibe. Világválság, gazdasági krízis ellenére mégis azt olvassuk, hogy kivált a katolikus egyházi körökből másfelé mégis csak inaugurálnak egyházművészeti mozgalmakat. Franciaország néhány nagyobb katolikus műpártoló egyesülete Rouenben rendezett ez évben kiállítást az új művészi alkotásokból, miután ugyane városban ugyanilyen jellegű kiállítás tavaly is volt a Jeanne d Arc-ünnepségekkel kapcsolatban. Ez évben főleg építészeti terveket mutattak be, de nem akvarelleken, hanem apró maquetteken. Ezeket éppúgy, mint a kultusz céljaira szolgáló iparművészeti tárgyakat, raffinált világítóhatásokkal mutatták be s a kiállításnak ily módon laikus és egyházi körökben igen nagy sikere volt. A másik egyházművészeti megmozdulás Bécsben volt. A tavaszi vásáron ezúttal már másodízben adtak nagy és igen jó helyet az egyházművészet termékeinek. Igaz: sok volt a már másutt látott iparművészeti tárgy. S rontotta az igazi művészetet a giccses tárgyak és a fogadalmi ajándékok sokszor nagyon silány gyári tömege is. De a negyedmillió vásárlátogatónak egy jelentős hányada mégis csak kénytelen volt tudomásul venni, hogy ma is van egyházművészet s a mai tiroli fafaragók közt, a mai bécsi ötvösök közt is vannak méltó utódai a nagy és virágzó egyházi korszakoknak.

AZ ÚJ FRESKÓ. Münchenben néhány freskófestő most együttesen rendezett kiállításon olyan «freskófestményeket» mutatott be, melyek meglepték a világot. Arról van szó, hogy egy salzburgmelléki városkában, Grödigben, egy ott lakó festőnek, Urban Albertnek olyan lemezt, illetve anyagot sikerült feltalálnia, amelyre freskótechnikával lehet festeni s amelyet bármely falsíkra rá lehet tenni, akár téglából épült az, akár cementtel. Tudvalevő, hogy a cementfal, de még az újabb téglafalak is teljesen alkalmatlanok voltak arra, hogy maradandó freskókat lehessen rájuk festeni, annyira vizet eresztenek és annyira salétromosak. Urban anyagát e falak ártalmas kigőzölgéseitől teljesen függetleníteni tudja. Nagy előnye az új eljárásnak, hogy a freskófestőnek ezentúl még a külső fal díszítésénél sem kell a szabadban s állványokon dolgoznia. Viszont vannak erős hátrányai is az új eljárásnak. Ilyen mindenekelőtt az új anyag nagyon költséges volta, továbbá a már kész freskónak a falsíkba való helyezése is sok fejtörést okoz az építész számára.

KÉT MECÉNÁS GYŰJTEMÉNYEI. A könyörtelen idők sem irtják ki a történelmi ihlet nagy ajándékozóit: a mecénásokat. Kevesebb lett a számuk, mint azelőtt, de példájuk annál lenyűgözőbb. Most két nagy gyűjteményről olvasunk, melyek alapítóik testamentumából nemzetükre szálltak. Egyiket Koechlin Raymond, a francia múzeumok tanácsának volt elnöke hagyta két párizsi és három vidéki múzeumra. Mielőtt szétosztanák a gazdag hagyatékot, most a Tuilleriák kertjében levő Orangerieban mutatják be. A másik nagy hagyományozó Benda Gusztáv bécsi polgár, akinek nagyon értékes renaissance-gyűjteménye főleg képekben s bronzplasztikában gazdag, de azonkívül gazdag faragású késői renaissance bútorai is nagy szakértelemmel vannak összeválogatva. Óhaja szerint az egész gyűjteményt együtt tartja az osztrák állam, mely a gyűjtemény helyéül az új Hofburg néhány termét jelölte ki, ahol már a nyilvánosság számára meg is nyitották azokat.

JOHANN THORN-PRIKKER. Norvég családból Hollandiában született, de működésének súlypontja Németországra esett. Ez a nemzetközi pályafutás jellemző a századunk elején tündöklő iparművészekre, akik mind «az új stílus» égboltján cikkáztak. Thorn-Prikker az üvegfestés nagyja volt s el lehet mondani, hogy új heroizmust öntött ebbe a századokon át lealacsonyított iparművészetbe. Nemcsak a mély vallásosság és a nemes pátosz lendületét vitte bele templomablakaiba. De

a korai kereszténység mozaikművészetének csodálatos rajongását is átültette festett ablakaiba. S olyan figurális erőket sorakoztatott fel, hogy a művészet nagy dekadenciájában valósággal lázba ejtette vele a síkdíszítés műértőit. Ki is tudott emelkedni a metierből s a harminc év előtti nagy művészi megújhodásnak általában is egyik apostolává lett. Minne, a szobrász, Toorop, a festő és Henry van de Velde, az építész mellett emlegetik az ő nevét, mint aki új tartalmat adott a vonalak petyhüdt életének, új célokat a díszítőművészetnek s új eszményeket annak a művészetnek, mely a tömegek felemelésére törekszik. Ötvenöt éves korában halt meg Kölnben, ahol az ipari oktatásnak volt egyik legtevékenyebb mestere.

TOMPITSÁTOK LE AZ ÉLEKET! A stuttgarti múzeum igazgatója, Pazaurek professzor a legkedvesebb, legderűsebb németek közül való. Valószínűleg sokat bosszankodhatott már, mikor asztalhoz ültették s beleütötte térdét egy kiálló lábba. Vagy mikor vendégágyban aludt s felkelve, az ágy élébe vágta bele a lábát. Más ilyenkor káromkodik egy nagyot. Pazaurek azonban, az alapos és tudós múzeumigazgató: fogta magát és kiállítást csinált az ilyen átkozott bútorok ellen. Egy modern gyüjteményt hordott össze Württemberg összes bútorházaiból, hogy megmutassa, milyen jól megvan a modern ember letompított élű szekrények, széklábak és ágyoldalak mellett is. Mi nem szeretjük, az exportáló országok nem szeretik, minek hát ez a sok kiélezett bútordarab a lakásban — kérdezte Pazaurek. Az egész csak rossz szokás — kiált fel a tudós direktor — az empire-ral és a biedermeierrel jött divatba ez a borotvaéles bútorszél. Azelőtt, míg a furnéros bútorok helyett csupa telifával dolgoztak az asztalosok, nem volt szokás éleket csinálni. S ha most amúgy is szakítani akarunk a stílusokkal, minek megtartani belőlük azt, ami a legszerencsétlenebb az egészben? A kiállításnak szép sikere volt. S jellemző a németek alaposságára, hogy parázs újságviták is támadtak az él-pártiak és az él-ellenzők közt Stuttgartban.

MELEGITŐ FALAK. Franciaországban bizonyos építkezéseknél már olyan fűtőtesteket konstruálnak, melyek a szobában egyáltalában nem láthatók. A falba helyezett gőzfűtőcsövek tökéletesen el vannak bujtatva a falazásban s kívülről csak egy csappal szabályozhatók. A falba rejtett csövek olyan szigetelő anyagokba vannak burkolva, hogy a melegmennyiségből semmi sem vész el, hanem a falrétegen át a szoba melegítését szolgálja. Az új fűtőeljárást különösen ünnepi termeknél alkalmazzák, ahol a kiálló fűtőtestek zavarják a tér nyugalmát. De még fontosabb a felhasználásuk műtőtermekben, melyek ily módon a fűtőtestekre lerakodó minimális pormennyiséget is elkerülik. A falakat tudniillik mégis könnyebb lemosni, mint a vasból való radiátorokat.

A FÖLDRAJZ MINT DIVATMOTIVUM. Többször megemlékeztünk már itt arról, hogy a térképek mennyire divatban vannak mint szobadíszek. Hajószalonok, irodák, úriszobák falain egyaránt ott találni a régi mappákat s a modern atlaszokból kivett térképeket felnagyítva. Ez a földrajzi motívum azonban nem állt meg a falsíknál. Most a női divat területeire is átrándult s valóban sikk lett az, hogy a divathölgy ruházatán kedvenc országa geográfiájával találkozunk. Sokféle selyem «imprimé»-nek lett a díszítőmotívuma a színes kis térkép, de a sporthölgyek dresszein is sűrűn jelenik meg valamely hímzés vagy egyéb kézimunka: hegyek, vizek s tenger körvonalaival. Párizsi ékszerek vannak forgalomban, amelyeket régi atlaszokról másolt zománcszínű országrészek borítanak be az állatkörből vett egyes állatok ábráival vegyesen. És hogy egy sálon ködös körvonalakkal egy világrész jelenik meg, az a francia divatszalonokban épp olyan megszokott dologgá válik, mint az, hogy a tarsoly zárógombja egy kompaszt ábrázoljon. Úgy látszik, hogy a régi történelmi jelképeket a divattervezők a földrajz szimbolumaival fogják helyettesíteni.

AZ ELTOLT MŰEMLÉK. A modern technika megint segített egy halálra ítélt műemléket megmenteni. Ezúttal Olaszországban, ahol a műemlékvédelem talán még fokozottabban óvatos, mint másfelé. A Turin melletti Pianezzában van egy 1440-ből való kápolna, mely idők folytán nagyon is belekerült a városfejlődés útjába. A városi hatóságok már rég le akarták bontatni. A műemlékvédő bizottság nem egyezett bele. Hosszú viták keletkeztek s végre is elhatározták, hogy az egész épületet eltolják. A munkálatokkal megbízott építész előbb megerősítette a falakat s egy betonlánccolattal fogta őket össze. A belső falakat, melyek értékes freskók alapjául szolgálnak, cementinjekciókkal védte meg a lemorzsolódástól. Mikor ezzel elkészültek, az egész épületet levágták az alapzatá-

»A határ«. Buday György fametszete Karácsony Benő regényéhez. (Erdélyi Szépmíves Céh).

ról és egy alacsony kocsiszerelvényre helyezték rá, amelyre azután ideiglenesen ráerősítették a falakat. Egy húzószerkezettel könnyű volt azután két embernek az egész kápolnát lassan új helyére eltolni. A műemlék ma már 150 méternyi távolságra áll eredeti helyétől.

A FALSIK VÉDELMÉÉRT. Amerikában az utóbbi időben nagyarányú propaganda folyik, melynek célja : a lakó- és egyéb szobák megvédése a bacillusok ellen. Ennek leghatásosabb eszközét abban látják, ha a falsíkokat minél inkább olajfestékkel, vagy más, könnyen mosható anyaggal vonják be. Lépten-nyomon láthatók a messze olvasható felírások az amerikai hirdetőtáblákon : «Save the surface and you save all.» A dolog üzleti oldalától eltekintve, a bacilluselleni küzdelmet itt valóban igen komolyan kell venni. Az utóbbi évek nemzetközi közegészségügyi kongresszusain egyre inkább a profilaktikus fertőtlenítés szükségét hangoztatják. Vagyis úgy áll a dolog, hogy a betegszobában, melynek falait egy fertőzőbetegség idején s utána vizes ronggyal gyakran le lehet mosni, sokkal többet tehetünk a bacillusvadászatért, mintha azt egyszerűen a szokásos módon fertőtlenítik a betegség megszüntével. Kiderült az is, hogy a festékanyagok esszenciáiban s fémsóiban magukban is, bacilluspusztító tulajdonságok vannak, melyek a tapétákban teljességgel hiányoznak. Az amerikai higiéna úttörői nagyon dicsérik azokat a lakásberendezőket, akik a modern olajfestésű szobákat ajánlják ügyfeleiknek. Viszont elfelejtik, hogy a modern tapétagyárak is rendelkeznek már olyan papírkárpitokkal, melyek a mosószappant s a forróvizzel való lemosást is kibírják.

HARMINC ÉV ELŐTT. A franciák szellemes csevegője, a ragyogó útibenyomások megörökítője : Paul Morand könyvet írt, melynek ez a címe : 1900. Mint kisgyermek vett részt az akkori mozgalmak megfigyelésében : a híres világkiállításon, a francia gavallérok Bois de Boulogne-beli sétakocsizásain, a Dreyfus-pörrel járó tüntetésekben stb. Könyvében az akkor divatos szecessziós stílusról is megemlékezik s erről szószerint ezt írja : «Partra jutva, nézzük csak meg most, hogy mi is jut eszünkbe az akkori idők ‚modern style'-jéből s mi maradt belőle : a Maxim vendéglő, az iparművészeti múzeum retrospektív terme, a földalatti bejárójának vasdíszei, Téterger ékszerész boltja, a francia követség palotája Bécsben. Ez a díszítésmód kifejező formája volt korunknak, mely nagyszerű eszközök felett rendelkezett pénzben, technikában, anyagban, kézművességben, de nem volt képes másra ez a kor, mint követelődzésre, anarchiára, őrjöngésre, homályosságra, az idegenszerűnek a hajszolására. Bécsből (!) indult el ez a merész hullám Európa felé, melynek szinte az alkonyát akarta jelezni. Ez az aléltság korszaka. Ez az a kor, melyet Arsène Alexandre így jellemez, hogy ‚a széltől mozgatott szerpentinek mélységes bája' van meg benne. Ez a rosszul égetett agyagnak, a nyakatekert vonalaknak, az agyongyötrött anyagoknak az időszaka. Bruno Paul, az osztrák Mucha (akit Sarah hozott Párizsba) teleragasztják a falakat plakátjaikkal, melyeken zöld nők rágják az iriszt. A spanyol Vierge Dániel, Clairin, Lévy-Dhurmer, ez a gorgonzola-Leonardo, erőltetik a moszatokat, a villogó sziréneket, a párducbőrt. Az ízlés sohasem süllyedt még le ennyire. A bútorok megfelelnek azoknak a betegségeknek, amelyeket az akkori elmekórtani klinikákon kezeltek. Azt hiszik e művészek, hogy őket a természet sugalmazza, — a szirmok, a kagylók, a termések — de soha ily távol a természettől nem voltak, mint akkor. Másról sincs szó, csak a ‚tűzzel való együttműködésről', a kemencékben úgy folyik a sok festék, mint a rossz konyhán a szaftok ; azt hinné az ember, az akkori használati tárgyakat a vonat lapította agyon s az ékszereket dum-dum golyókkal nyomorították el. Egy 1750-ből való karosszéknek megvan az ő mély értelme, egy 1930-ban készült fémeső-kerevet szükségletet elégít ki : de az 1900. év Választott Kisasszonyának pihenője a világon semmire sem jó s még ezer év mulva is haszontalan lesz.»

BÉHANZIN TRÓNJA. A párizsi múzeumok újjáalakításában most az Etnográfiai Múzeum van soron. A Trocadéro épületében elhelyezett óriási gyüjtemény idáig körülbelül olyan siralmasan festett, mint a mi néprajzi múzeumunk a maga iparcsarnoki otthonában. Most lassan újjáépítik az egész gyüjteményt, mely — különösen az amerikai indiántörzsekre vonatkozólag — párját ritkítja gazdagságában. A restaurálások során először is a francia gyarmatok életét feltűntető osztályok készültek el. A feketék törzsi, sátorbeli és történeti élete csodálatos változatossággal tárul fel a Trocadéro látogatói előtt. Az új osztályok legérdekesebb látnivalója Béhanzinnak s az őseinek ébenfából készült négy trónja, melyeknek különösen gazdag totemisztikus ábrázolásai nyujtottak alkalmat a faragóművészeknek tudásuk ragyogtatására. Amellett persze a népes viseletek, vallási szertartások, temetkezés, tetoválás, harci jelenetek s az ezerféle kézművesség is jellemző példákon, pompás elrendezésben tárul itt fel. A párizsi Néprajzi Múzeumnak vagy száz darabból való magyar gyüjteménye is van, melyet éppúgy, mint Európa egyéb országainak néprajzi tárgyait is, külön-külön tárlókban állítottak fel. Ezek az 1900. évi kiállítás után ottmaradt tárgyak azonban annyira elhanyagolt s feldúlt állapotban vannak, hogy csak alapos renoválás után lehet majd újból rájuk ismerni. Remélhetőleg most már ezekre a csoportokra is hamarosan sor fog kerülni.

BŰVÖS SZEKRÉNYEK. Csak a keleti mesékben vannak olyan bűvös szekrények, mint azok a konyhaszekrények, melyek újabban a német háztartási üzletekben láthatók. A pár évvel ezelőtti kitchenettek is elég ügyesek voltak, mert megtanították a konyhát használó nőt a munka racionalizálására. De mindez csak szerény kísérlet volt a mostani konyhai szekrényekhez képest. Mert ezek már valóságos kis éléskamrák, egyesítve — egy modern háztartási bolttal. Többnyire három darabból állnak, három összekombinálható részből. Ezek egyike majdnem mindig üvegpolcokat vagy üvegfogantyus üvegdobozokat tartalmaz, amelyekben a liszttől a cukorig s a fűszerekig mindennek van

helye. A szekrények bizonyos része mindig hűthető is. Valósággal boszorkányos ügyességgel vannak az ajtók megszerkesztve. Van ajtó, mely egy rúgónyomásra felhengeredik, hogy helyet ne foglaljon el. Vannak azonban ajtók, melyeken a kávédarálótól a kenyérvágógépig minden «be van építve». Ebben a mindenben persze nemcsak ecet- és olajtartók, de késtisztító- és köszörülőgépek is értendők. A legtöbb ilyen konyhaszekrényben nemcsak az évszázadok óta falon lógó edények, tálak, lábasok, fazekak és főzőkanalak jutnak megfelelő helyhez, de egy egész vasalóasztali felszerelés deszkái is szépen elférnek s még a porszívógép számára is jut állóhely. Talán mondani sem kell, hogy — német háziasszonyokról lévén szó — egy külön fiók jut a kis kézipénztárnak és a háztartási könyveknek, valamint a konyhareceptek archivumának.

LAKÁSSZÜKSÉGLET. Stuttgartban a német Werkbund részvételével az ottani iparesarnokban kéthónapos kiállítás volt. Ez a kiállítás teljesen a lakás funkciója szerint csoportosította a háztartás tárgyait, nem pedig cégek vagy tervezők szerint. Az egyes csoportok a következő sorrendben követték egymást : padozat-befödések, falkezelés, világítás, fűtés, textilek, egyes bútorok (ülő-, fekvő-, pihenő-, asztal-, szekrény- és toldalék-bútorok), főző-, sütő-, tálaló-, evő- és ivóedények, tisztogatás, megőrzés, egészségügy házieszközei stb. A kiállításhoz egy kitűnő fotogyüjtemény is csatlakozott, mely az utolsó évek legjobb lakó-tér-megoldásait mutatta be. A főszempont az volt a kiállítás berendezésében, hogy egyszerű, olcsó, de a múló divat áramlása után is használható szükségleti tárgyakat mutassanak be.

A VIRÁGOK ÉS VÁZÁK HAZÁJA. Joggal lehet annak nevezni a gyönyörű tulipántenyészetek közt végighúzódó Hollandiát. Minden háziasszony legfőbb büszkeségei közé tartozik : a virágkultúrája. De nemcsak a cserepekben termesztett élővirágok, hanem a poharakba és vázákba dugott szobadíszítő csokrok is szerves részei a lakásnak. A mi háziasszonyaink beérik két-három virágtartó edénnyel s rögtön zavarban vannak, ha ennél többjük van, hogy mit kezdjenek velük. Hollandiában az asztali, fali, szekrényre való, ablakhoz tartozó virágpoharaknak s cserepeknek legalább ötvenféle változata jut egy-egy családnak. Minden virágkötési módhoz s mindenféle alkalmazásra más-más tartó szolgál. Hogy pedig a virágtartó edények elhelyezése ne okozzon sok fejtörést, külön szekrényt tartanak erre a célra a lakásban. Természetesen megfelelő fiókokkal.

A MAGYAR SZAKLAPOK ORSZÁGOS EGYESÜLETE közgyűlést tartott dr. Gaál Endre elnöklete mellett. Az elnökség évi jelentését dr. Radványi László ügyvezető elnök terjesztette elő. Dr. Szalai Emil indítványára a közgyűlés köszönetet szavazott az egyesület vezetőségének. Dr. Praznovszky Iván, a Budapesti Napilapok Testületének ügyvezető igazgatója felszólalván, az egyesületet biztosította arról, hogy mindazon kérdésekben, melyekben a sajtó egyetemes érdekeiről van szó, a Budapesti Napilapok Testülete készséggel fog az egyesülettel karöltve dolgozni. Takács Gyula titkár előterjesztésére megejtették a tisztújítást. elfogadták a zárszámadást és a költségvetést. Ezután Szablya-Frischauf Ferenc nekrológot olvasott fel az egyesületnek két évvel ezelőtt meghalt alelnökéről, Györgyi Kálmánról. A megboldogult jelenlevő családja nevében Györgyi Dénes tanár megköszönte a megemlékezést. Végül Fischer Oszkár kereskedelmi tanácsos, az Österreichischer Fachschriftsteller-Verband elnöke, ki az osztrák testvéregyesületnek egy hattagú küldöttségével jött Budapestre, átadta szép beszéd kíséretében dr. Radványi László ügyvezető elnöknek, «Az Üzlet» nevű lapja 25 éves fennállása alkalmából, az osztrák egyesület dísztagságáról szóló oklevelet, különösen hangsúlyozva dr. Radványi Lászlónak a szaksajtó nemzetközi összeköttetésének ápolása körüli érdemeit. A közgyűlést követő vacsorán pohárköszöntőket mondtak : dr. Bari Ágost, dr. Illés Jenő, Mezőfi Vilmos, Moór Jenő, Schwartz Henrik (Bécs), Sgardelli Caesar, Steiner Gyula, dr. Steiner Vilmos (Bécs), dr. Vidacs Gyula és dr. Weisz Ferenc (Bécs).

A közgyűlést követő napon a szaksajtónak úgy a magyar, mint pedig az osztrák egyesülete megkoszorúzták beszéd kíséretében Györgyi Kálmán sírját. Az osztrák vendégek 3 napot töltöttek Budapesten. A tiszteletükre a Szent Gellért-szállóban adott díszebéden Kunz Adolf követségi tanácsos, az osztrák követség, Zilahy Dezső, a Székesfővárosi Idegenforgalmi Hivatal igazgatója pedig a székesfőváros nevében mondtak pohárköszöntőket.

DUDOK. Az Architecture d'Aujourd'hui, a franciák egyik legmodernebb építészeti folyóirata a képek hosszú során végig mutatja be a nagy holland építész legújabb alkotásait. Dudok kétségkívül a jelenleg élő építésznemzedék egyik legkimagaslóbb egyénisége. Amit például Hilversumban csinált pár év alatt : városháza, temető, iskolák, azok épolyan nagyvonalú városépítőnek mutatják, mint amilyen célszerű a kommerciális építkezés szempontjából például az ő rotterdami áruháza. Az utóbbin a legszigorúbban értelmezett szerkezeti egyszerűség mögött is egy művész varázslatos könnyedségét érezzük meg. A kis holland városka épületein pedig szinte játszik a feladatokkal: az egyik utcában vasbetonból s üvegből valóságos télikertet épít iskola gyanánt, pár utcával odébb egy másik iskolát úgy konstruál, mint a régi parasztházakat. Nyeregtetővel, téglával, égetett cseréppel. Nem esküszik semmiféle akadémiára, sem régire, sem újra. De még a legmerevebb acélépítmény is külön, egyéni ízlést ölt az ő keze nyomán. Művésze az építésnek, nem iparűzője.

NÉPMŰVÉSZETI KIÁLLITÁSOK. A szellemi együttműködés nemzetközi intézete (székhelye : Párizs) tudvalevőleg felkarolta a népművészet értékeinek tudományos feldolgozását is. Eddig két kiállítás szolgálta ezt a célt : a prágai (1928) és az antwerpeni (1930). Ebben az évben Stockholmba fogják összehívni 27 állam képviselőit, hogy a szabadlégi múzeumok létesítésének kérdésében állást

foglaljanak. Két év mulva pedig Bernben rendeznek nagy népművészeti kiállítást. A Népszövetség égisze alatt létesült tudományos intézet egy időszakos értesítőt is készül kiadni, hogy a szellemi együttműködést ezen a területen is hatásosan szolgálhassa. Talán nem érdektelen itt azt is megemlíteni, hogy a rendezendő berni nemzetközi népművészeti kiállításra minden meghívott múzeum bejelentette a csatlakozását. Csak a szovjet-orosz hatóságok utasították vissza a meghívást, azzal, hogy «a vallás és a tradíció Szovjet-Oroszországban nem kívánatos elemek».

BOTFEJEK. A régiségek gyüjtői körében nagyon népszerűek a szép régi botfejek. Vannak, akik gazdag gyüjteményeket állítanak össze belőle, de vannak, akik csak egy-két finom elefántcsontfaragványt vásárolnak s azt egyszerűen sétabotra teszik, felhasználják. A régiségkedvelésnek azt a módját nagyon jól megérti a modern idők divatőrje is. A tizennyolcadik századból s Napoleon korából való botfejek finomak és elegánsak. Nincs rajtuk sok dísz, cicoma, kézhezállók s könnyűek. Teremtőm, mennyivel különbek, mint azok az ezüstből préselt, vagy fokoshoz hasonló súlyú botfejek, aminőket ma látni az üzletekben. Sokszor eltünődtem rajta: miért hal ki lassan az elefántcsontfaragók szép mestersége? Pedig milyen kisplasztikai örömeket szerzett valaha az emberiségnek. Most azután egy Bossu nevű francia iparművésznek faragott botfejeit láttam valamelyik folyóiratban. A Lajosok mestereivel vetélkedhet ügyességben. Azonban mai, egyszerű formái vannak. Könnyű, kecses, finom dámáknak s lovagló dandyknak való botfejeket is csinál. Modern elefántcsontfaragóink figyelmébe ajánljuk az eszmét.

EGY KERÁMIAI GYÁR VÁLSÁGA. Alig tíz éve, hogy egy bécsi régi téglagyár, a jónevű «Wienerberger»-telep azt a jó ötletet valósította meg, hogy kerámiai kályhák, fűtőtestburkolatok s hasonló tárgyak művészi tervezésével és készítésével bővíti ki munkaterületét. Mivel a társaság vezetője, Exner doktor kitünően átértette a Werkbund-mozgalom céljait, elsőrendű keramikust állított a vállalat élére Olsieger Róbert személyében. Mi több, egy kerámiai szakiskolát is létesítettek ott, amely kitünő műhelyszellemben oktatta növendékeit a régi kályhások becsületes anyagismeretére, de az új formák kifejezésmódjával összekapcsolva azt. Most azt olvassuk, hogy ez az iskola is válságba jutott. Magánvállalkozás volt s bár tanárait az állam fizette, pénzügyi zavarait nem kerülhette el. Az osztrák Werkbund egyelőre nagy erőfeszítésekkel még ideig-óráig tartja az iskolát, de ha nem áll be fordulat az osztrák gazdasági krízisben, ez az iparművészeti intézmény is össze fog omlani.

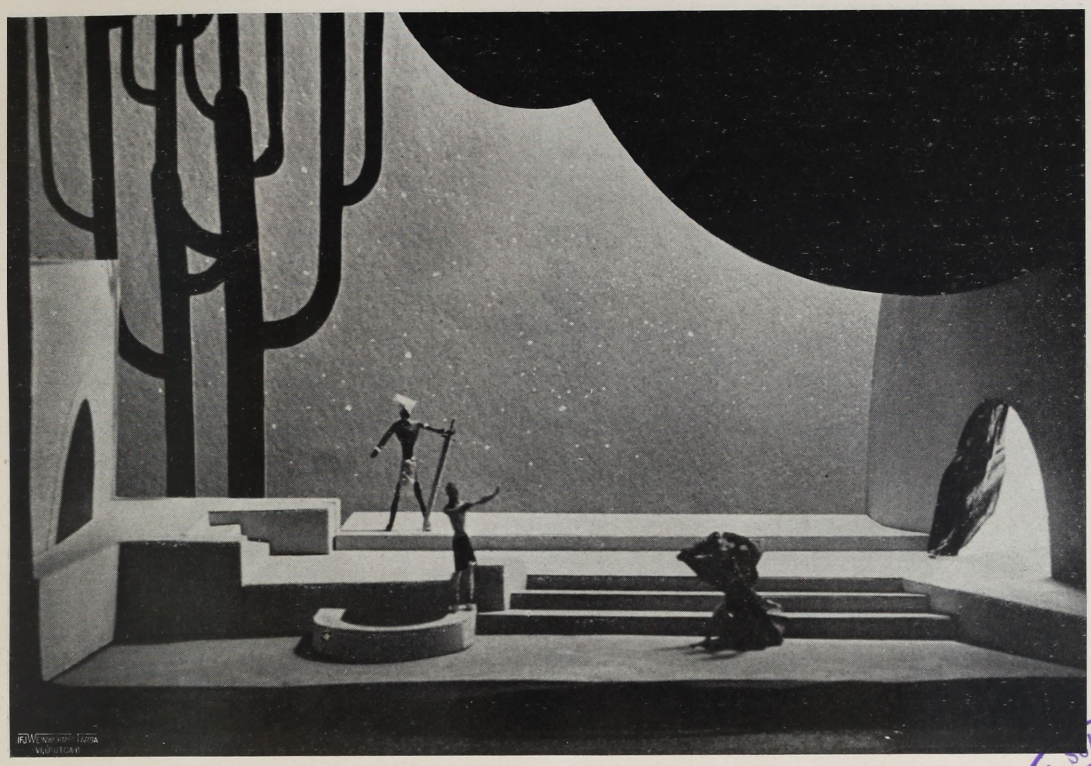
CSEHSZLOVÁK SZŐNYEGEK. Külföldi iparművészeti boltokban igen gyakran látni apró táblákat ezzel a felírással: «Tapis tschécoslovaques». Ha azután közelebb lépünk a szőnyegekhez, felismerjük bennük az egyszerű háziszőtteseket, melyek a régi kilim-technikák szerint készülnek Torontáltól — Salzburgig. Sőt mondhatni, Kis-Ázsiától Skandináviáig. Csak most, hogy a parasztszármazású és erős folthatású jó tarka szőnyegek divatosak lettek, vették fel ezt a teljesen megokolatlan nevet. Mert hogy az életrevaló csehszlovák kereskedők mindenütt összevásárolják s nagyvárosokban árusítják őket, ez még nem teszi őket különleges nemzeti specialitásukká. Legfeljebb annak a bizonysága, hogy ott, ahol a háziipar termékeit ügyes kereskedelmi érzékkel tudják exportálni, nemcsak tisztes jövedelmi forrást biztosítanak a szegény munkásasszonyoknak, de a nemzeti ízlés presztizsét is reklámtényezővé léptetik elő.

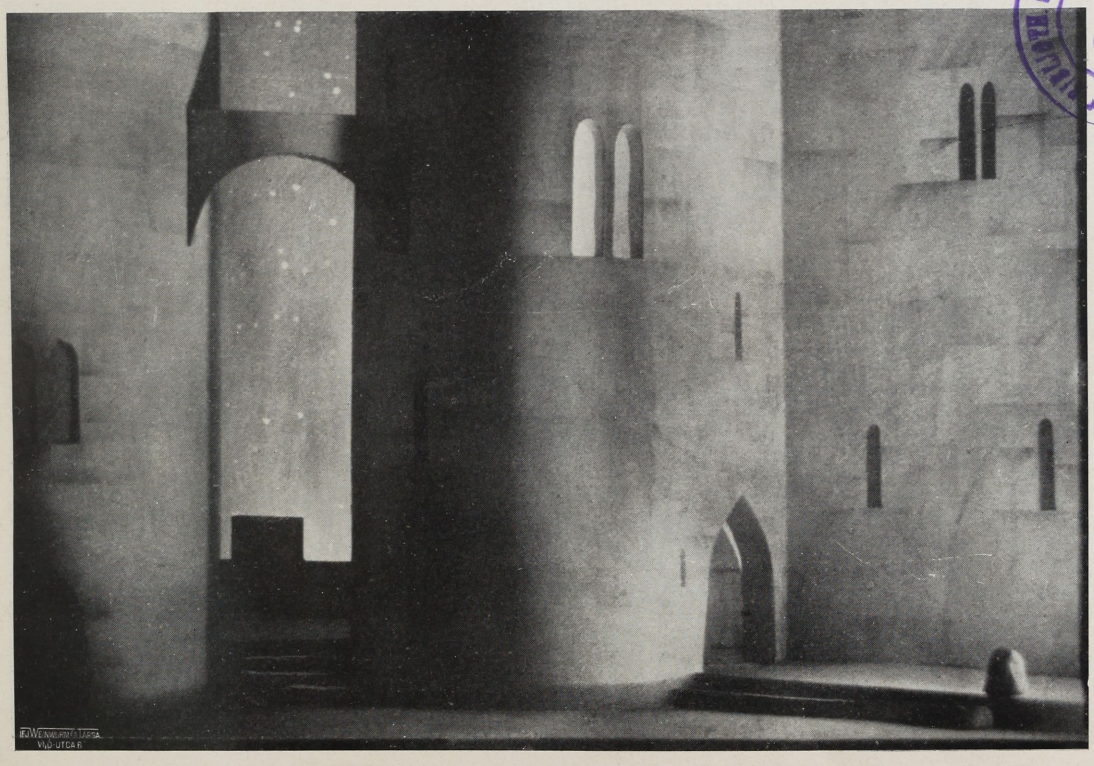
TÁNCPALOTA. Párizsban rövid idő mulva teljesen berendezve fog megnyílni egy négyemeletes ház, mely kizárólag a nemzetközi táncok kútforrásait s adalékait fogja magában egyesíteni. Az egyes emeleteken a mai tánc különböző exotikus formáinak, az orosz és a svéd balletnek, a népies táncoknak dokumentumait gyüjtik egybe a világ minden tájáról. Lesznek benne termek a modern táncok bemutatására, nagy előadóterem a táncról tartandó vetítettképes konferánszok céljaira, kosztümök, kis színpadok, ballettek modelljei stb., stb. Ily tárgyú művészi tervek számára évenként nagy összegeket fognak pályadíjul kitűzni. Az egész palota elgondolása Rolf de Maré tervei szerint történik s az anyag nagy része önkéntes adományokból már össze is gyűlt.

PORCELLÁN-GONGOK. Az idei lipcsei vásár újdonságai közt érdekes alakú porcellángongokat lehetett látni. Egyszerű, finom gyümölcs- és virágtartó edények mellé odatesznek egy fakalapácsot s az ütésre kellemes hangot ad. Mennyi mindenféle tulajdonságát értékesítették már eddig a porcellánnak? Színét, keménységét, tűzálló erejét, még villamos szigetelőképességét is. Csak éppen arra nem gondoltak, hogy hangja is van: szép, zengő, harangokra emlékeztető hangja, melyet az anyag megfelelő keverésével még fokozni is lehet. Az új szoba-gongokat gyűléstermekben, étkezőhelyiségekben is kitűnően fel lehet használni. Egy viharos parlamentben például pár virágtartó porcellánra ráüt az elnök és a legszebb akkordok zengése mellett tökéletesen elnémulnak a pártok.

CSAPÓASZTALKA. A kis asztaloknak tudvalevőleg ma már nemcsak gurulni, szervirozni és hordozhatónak kell lenni, hanem külön törpeségi jutalmat kapnak, hogyha egy kisgyerek a karján elviheti őket. Tetőkertekben most olyan asztalkákon szolgálnak fel teát két személyre, melyek nem nagyobbak, mint egy összecsapó-szék, amilyenen a festők ülnek a természetben. Az ilyen csapóasztalon persze úgy fest a teáskészlet, mint egy sakktáblán a figurák.

ENAPI. Ez a furcsa szó egy hosszú olasz cím összevonásából keletkezett. A hosszú olasz cím pedig körülbelül a mi háziipari egyesületünk nevének felel meg. Az olasz kormány a kismesterségek támogatása mellett a kézimunkák és csipkék készítőire is kiterjesztette figyelmét, szövetséget hozott létre, hogy abban egyesüljenek hímzőnők,

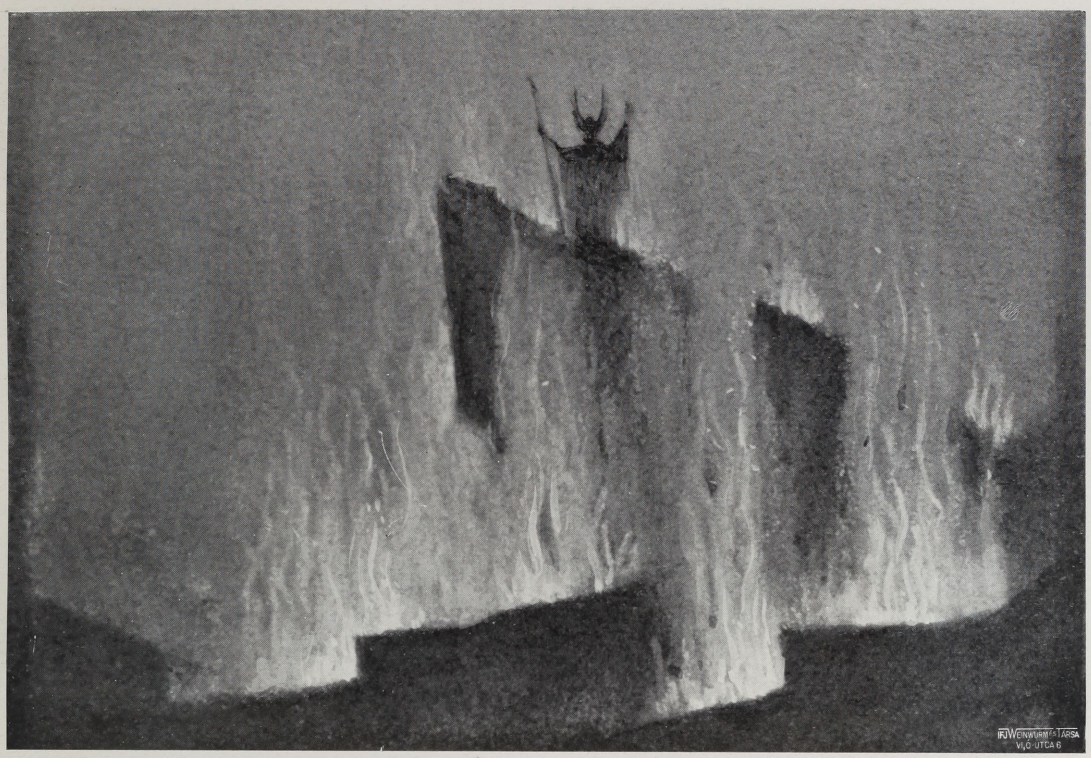
REG. SCIENT. UNIVERSIT. HUNGARICAE FRANCISCI

K. Bartha Ferenc díszletmodelljei. Fent: Salome. Lent: Bizánc.
(Az ember tragédiája.) — Bühnenmodelle von Franz K. Bartha. Oben: Salome. Unten: Byzanz. (Die Tragödie des Menschen.) — Designs of sceneries by Francis K. Bartha. Above: Salome. Below: Byzantine scene in the „Tragedy of Man".

K. Bartha Ferenc díszlettervvázlatai. Fent: Don Juan. Lent: Bohémek. — Dekorationsskizzen von Franz K. Bartha. Oben: Don Juan. Unten: Die Bohème. — Designs of sceneries by Francis K. Bartha. Above: Don Juan. Below: The Bohemians.

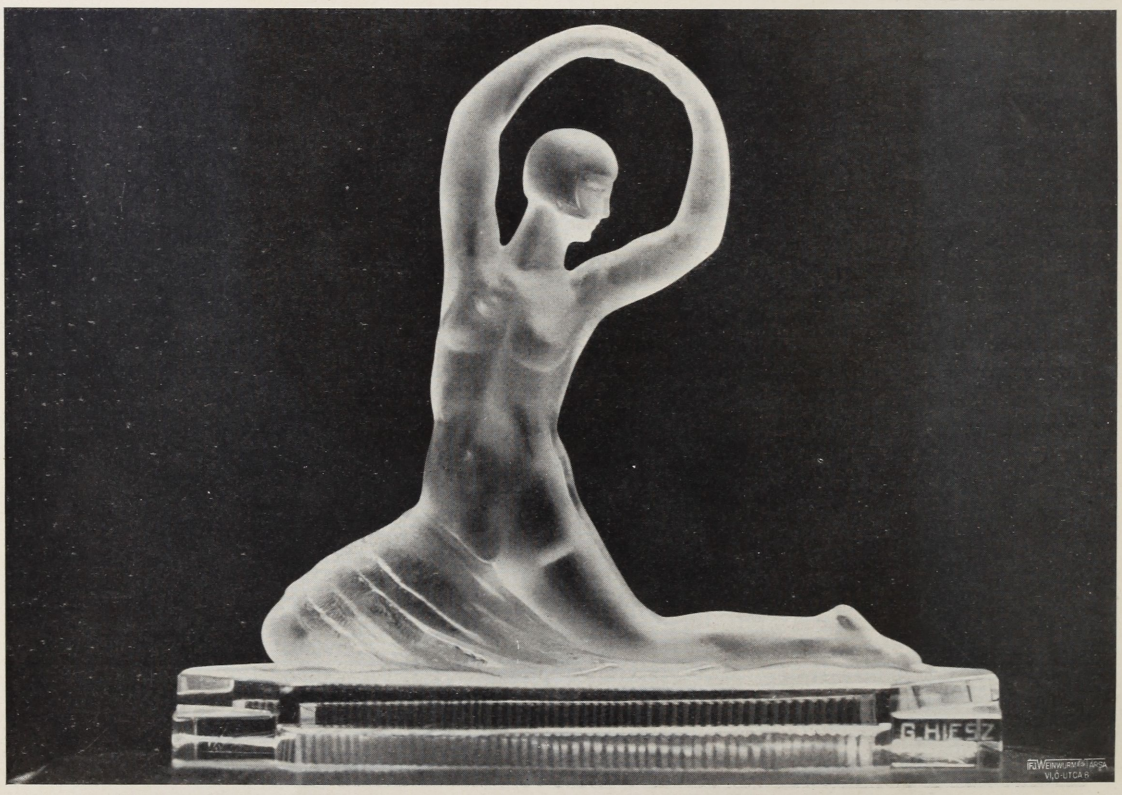

BIBLIOTH. FAC. SCIENT. UNIVERSIT. CAROLINAE PRAGENSIS

K. Bartha Ferenc díszlettervvázlatai. Fent: Walkür. Lent: Hamlet. — Dekorationsskizzen von Franz K. Bartha. Oben: Walküre. Unten: Hamlet. — Designs of sceneries by Francis K. Bartha. Above: Valkyria. Below: Hamlet.

Fent balra: Mészáros Andor mellszobra. Fent jobbra: Hiesz Géza üvegvázája.
Lent: Hiesz Géza üvegszobra. — Oben links: Büste von Andreas Mészáros. Oben rechts: Glasvase von Géza Hiesz. Unten: Glasfigur von Géza Hiesz. — Left above: Bust by A. Mészáros. Right above: Vase by G. Hiesz. Below: Glass-statuette by G. Hiesz.

csipkevarrók, iskolák, exportőrök s az egész egyesülés címe az «Enapi». A vállalkozás nagyon szerencsésen indul. A Buronzo professzor vezetésével megindult mozgalom belekapcsolódik a velencei, liguriai, szicíliai ősi népművészeti talajba, melyet a mult század második felében kontárkodással megrontottak. Most, hogy a háziipari mozgalmat feltámasztották s elsősorban ízléses modernizálással akarják termékeit kelendővé tenni, egész sereg iparművésznőt és tervezőt állítottak a mozgalom szolgálatába. Ezek a félig állami, félig társadalmi egyesülettől kapják irányításukat. Az új szövetkezetnek már a páduai egyházművészeti kiállításon is nagy sikere volt, mert a régi modellek korszerű felújítása a kézimunkák legnagyobb fogyasztói, a katolikus papság körében erős támogatásra talált. Egy új és nagyon figyelemreméltó iparművészet bontakozik ki tehát napjainkban Olaszországban.

MANES. Prágának egyik legrégibb művészi egyesülete, a Manes, nemrégiben új palotát kapott, melyet a prágai iparművészeti iskola tanára, Novotny Ottokár tervezett. Az épület, mely a Moldva folyó egyik ága fölé van helyezve s belenyúlik egy szigetbe, kitünő példája annak, miként lehet a modern építőstílust a város régebbi emlékeivel (a jelen esetben a szomszédos barokk hagymakupolás toronnyal) összhangba hozni. A Manes építésze remekül oldott meg mindent: az épület alatt tükröző felületté vált a folyóág, a háttérben nemes körvonalakkal rajzolódik ki a régi torony. S mindamellett jól érzi magát a modern szellemű épületben a képtár is, a boltok is, a művészegyesület klubtermei is, valamint a hozzájuk tartozó kávéház és cukrászda. Kívül és belül nagy egyszerűség, amelyet a szobákban főleg a kellő gonddal megválasztott egyszínű falfestések ellensúlyoznak, — ezek teszik a prágai művészházat kellemessé. Az új prágai építészet erőssége éppen az, hogy a meglevő műemlékek gondos ápolása mellett az új építészetben levő értékeket is nemes ízléssel tudja érvényrejuttatni.

A TROPUSI SZOBA. Egy nagy párizsi árucsarnok, mely modern művészi lakásberendezéseket is készíttet, Block Róbert építésszel megtervezteteti egy forró égövi lakás számára való szobát. Menten minden keleti eszmetársítástól, a tervező egyszerű fémeső-bútorokat állított a feladat szolgálatába. Sok áttörés, sok könnyű ablakfüggöny jelezte csak a szellősség fokozottabb kívánalmát. De a bútorok közt pár ötletes volt. A nagyon kényelmes, pihenésre hajlított bútorok könnyű, mosható szövetbevonást kaptak, amely semmiképp sem meleg és a rovarok kárt nem tehetnek benne. Egy mozgó asztalnak hengeres, nikkel törzsében jégszekrény van elrejtve, olyan gondolat, mely — néha a mérsékelt égöv alatt is jó szolgálatokat tehet egy ebédlőben.

A MODERN PIANO. Egy stockholmi építész, Dag Ribbing egészen szokatlan formájú zongorát konstruált, amely térfogatra kisebb, mint egy pianino s nagyjában annak az alakját követi. Ez a zongora feltűnést kelt a maga egyszerűségével. Képzeljük el egy élére állított kockacukor formáját, melynek sötét tömbjéből egy billentyűtartó fehér lap áll ki vízszintesen: ennyi az egész. Ribbing a modern építészet szellemének megfelelő konstruktív egyszerűséggel igyekszik a zongora építését is megoldani. Ha csupán stiláris hasonlóságra törekedne, az egész inkább szellemes játék volna. De látszik, hogy az új bútordarab használatának könnyítéséről van szó: könnyen odasímul a falhoz és a szoba térségéből alig vesz el valamit. A stockholmi építész újítása azért is népszerűvé fog válni, mert a formavezetése logikus és mentes minden erőltetéstől.

A KILÁTÓTORONY. Egy saarbrückeni építész, Zollinger Ottó, vasbetonból remek kilátótornyot épített a genfi tó partján levő Vevey fürdőhely korzója közelébe. Mint egy Z betű nyúlik bele a partról lépesőkön megközelíthető szép konstrukció a levegőbe s a vízen úszó árnyéka pompásan egészíti ki merész felkiáltójelét. Öröme a fürdőzőknek, a napozóknak, a táj szépségeit élvezőknek. Talán nem volna érdemes annyi figyelmet szentelni a különben sikerült munkának, ha fel nem merülne a kérdés önkéntelenül: miért nincs a mi Balatonunk strandvállalkozóiban ennyi ötletesség? A mi szép, széles tavunk egész hatalmas perspektíváját átölelhetné a tekintet egy ügyesen elhelyezett kilátótoronyból.

AZ ÉPITÉSZ NAGYPAPA. Mindenki, aki műveiből ismeri, az szereti és nagyrabecsüli Fischer Theodor müncheni építészt. És aki csak felszínesen látta is Münchent, tudja, hogy mennyi vidám villaház, mennyi kert és utcasor van az ő szeretetreméltó, majdnem egyéni stílusa szerint építve. Fischer most ünnepelte hatvanadik születésnapját. München város, melynek technikai főiskolájában hosszú ideig tanár volt Fischer, kiállítással ünnepelte meg ezt az évfordulót. A városépítő, a századforduló alkalmával annyiszor emlegetett és utánzott Fischer itt igazán intim keretben, ünnepélyes pózok nélkül állt a közönség előtt. Sorra felvonultak művei, azok is, amelyek felépültek s azok is, melyek csak papiroson élnek. De a legkedvesebb zuga a kiállításnak mégis — a nagyapa szívét tárta fel. Képeskönyv-rajzok, naiv játékok, melyekbe önfeledten merült el az unokáival szórakozó építész. Egy darab biedermeier-lélek a müncheni szép emlékek napsütötte tájai felett.

EGY ÓRIÁSARÁNYÚ TEXTILISKOLA. A Stickereien und Spitzen című folyóiratban érdekes tudósítás van a newyorki textilművészeti és technikai főiskoláról. Még egy évtizeddel ezelőtt valahol egy eldugott kis utcában működött 84 tanulóval. Ma nyolcemeletes háza van, melynek felépítése hárommillió dollárba került. A nappali tanfolyamokat 4800 tanuló látogatja, az estieket 1000. A textilművesség összes területeinek tudnivalóit oktatják ezen a főiskolán. De ezenkívül még belső berendezési szaktanfolyama is van. Az iskolának máris nagy gyüjteménye van selyemszövetekből,

kézzel nyomott textiliákból, csipkékből, éppen úgy a régi, mint modern készítményekből. Csak természetes, hogy a növendékeket éppen úgy kitanítják a kézi, mint a nagyipari szövőszékek s nyomtatógépek technikájára s az iskola végzett növendékei máris jelentős mértékben fokozták az amerikai textilgyártás színvonalát.

AZ ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSITÓ TÁRSASÁG június hó 4-én tartotta 1931. évi rendes közgyűlését, amely az 1931. évi nyereséget 182.517·41 pengőben, az osztalékot pedig 10 pengőben állapította meg.

HIREK MINDENFELŐL. Berlinben a Wertheim-galériában népművészeti kiállítást rendeztek. Nemesak a háziipari termékeket mutatták be ezen, hanem az eljárásokat is, melyekkel a népies hímzések, cserepek, faragások stb. készülnek. Bécsben az iparművészeti múzeumban bemutatták Obsieger tanárnak és növendékeinek kerámiai munkáit. A kiállítást annak bizonyítására rendezték, hogy milyen veszteség érné a bécsi iparművészetet, hogyha a wienerbergi műhelyt, ahol e tárgyak készülnek, büdzsé-okokból feloszlatnák. Párizsban két nagyszabású kiállítás volt az idei nyáron: egyik Boucher-nek a tizennyolcadik század nagy festőjének műveiből, a másik Manet legjobb alkotásaiból. Vincennes-ben, Párizs közelében, Szent Lajos ideje óta áll fenn egy nagy műkincsekkel bíró kastély. Ennek a legszebb tárgyait ez év őszén a párizsi iparművészeti múzeumban kiállítják. Drezdában az építészek egy része kivált a német építészek szövetségéből és élén Dülferrel «Csoport» néven külön egyesületet alakított. Ez év őszén önálló kiállítással lépnek a nyilvánosság elé. Hamburgban nagy sikere volt a magyar származású Bossányi Ervin kiállításának. Plasztikus, mozaik- és üvegfestő, de a szövéstechnikákban is mester. Monumentális művészetének a kritika is nagy elismeréssel adózott. Bécsben ez év tavaszán ünnepelték tanítványai Strzygovski József professzornak, a nagyhírű műtörténeti kutatónak 70 éves születésnapját. A keresztény művészetek keleti eredetének buzgó hirdetője mindenkor nagy szeretettel figyelte a magyar népvándorláskori művészet kapcsolatait is. Londonban erősen készülnek egy német-angol cserekiállításra, mely ez év nyarán és őszén lesz látható a két ország nagyvárosaiban. Főleg grafikai műveket fognak bemutatni. Malagában a spanyol forradalmi mozgalmak következtében egy kitűnő barokk szobrásznak, Pedro de Menának néhány alkotása súlyosan megsérült. A nemzetközi műemlékhivatal Genfből átírt a spanyol kormánynak, hogy fokozottabban ügyeljen a régi kincsek védelmére. A spanyol kormány erre készséges ígéretet is tett. Párizsban a női kézművesek szövetséget alkottak s az 1200 tagból álló egyesülés közös elárusítóhelyiséget bérelt, melynek fenntartási költségeihez az állam is hozzájárul. Ugyancsak a francia fővárosban az egyik autotaxi társaság nagy kislakásos telepet építtetett háromezer bérlő részére. A lakások egy részét magános dolgozó nők részére alkották meg, konyhával és fürdőszobával.

• KIÁLLÍTÁSOK •

MÁJUS HÓ VÉGÉN tartotta meg Társulatunk első vándorkiállítását Tatabányán. A jól sikerült kiállításról az alábbiakban van módunkban beszámolni.

Társulatunk vezetősége világosan látta azt a tényt, hogy a vándorkiállításoknak milyen nagy szerepe van a magyar iparművészet és a Magyar Iparművészeti Társulat érdekeinek propagálásában, különösen a kisebb vidéki városokban, ahol az iparművészet, sajnos, még nagyon el van hanyagolva. Kisebb városainknak, bármennyire is át vannak hatva a művészetek szeretetétől, ritkán van alkalmuk komoly művészi értéket képviselő iparművészeti kiállításokat láthatniok s így sok tekintetben elmaradnak a főváros művészi fejlődésével szemben. Társulatunk tatabányai vándorkiállítása ennek következtében igen nagy és örvendetes érdeklődésnek volt tárgya.

A Magyar Általános Kőszénbánya RT. vezetősége a legnagyobb előzékenységgel állott a Társulat rendelkezésére a kiállítás megrendezésében. Nem mulaszthatjuk el ez úton is hálás köszönetet mondani a MÁK vezetőségének, melynek az ügy iránti szeretete lehetővé tette, hogy kiállításunkat megrendezhessük.

Pünkösdvasárnapján volt az ünnepélyes megnyitás, mely alkalommal a Társulat elnökségéből és tagjaiból álló, mintegy 26 főnyi kiránduló társaság utazott le Tatabányára a megnyitásra.

A kiállítást Rehling Konrád bányaigazgató, bányaügyi főtanácsos nyitotta meg, akit Szablya Frischauf Ferenc, Társulatunk alelnöke üdvözölt és ez alkalommal néhány szóval ismertette a Társulat célját és törekvéseit. A megnyitás után Csányi Károly, az Országos Magyar Kir. Iparművészeti Múzeum igazgatója tartott magas színvonalon álló, vetített képekkel illusztrált előadást a magyar iparművészet multjáról és jelenéről. A kiállítási terem zsúfolásig megtelt közönséggel, mely nagy tetszéssel hallgatta végig a tartalmas előadást. A kiállítás megtekintése és az előadás meghallgatása után társasebéd volt, melyen a MÁK reprezentánsai is részt vettek.

A kiállítás nyolc napig volt nyitva. A résztvevő művészek között ott láthattuk összes kiállító művészeink neveit. Az érdeklődés oly nagy volt, hogy nyolc nap alatt mintegy ötezren tekintették meg a kiállítást s igen sok tárgyat megvásároltak. A látogatók megértését és művészetszeretetét bizonyítja, hogy többen be is léptek tagjaink sorába.

Az erkölcsi és anyagi siker a mai nehéz viszonyok ellenére is annyira biztató, hogy Társulatunk igazgatósága a legjobb reményekkel tekint a legközelebbi vándorkiállítás elé, melyre valószínűleg az ősszel fog sor kerülni.

AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KÉT KIÁLLITÁSA. Az egyik a Technológiai Iparmúzeumban látható. Nem nagyarányú, de gondosan válogatott s rendezett anyag. Azonnal felötlik a rendeltetése: a külföldi s belföldi idegenforgalom igényeit igyekszik kiszolgálni. A nagykörút közepén, a közlekedés legfőbb centrumában mindenki

megtalálja itt azokat a magyaros jellegű, finom formaérzékkel megalkotott tárgyakat, amelyek művészi készségünk bizonyítékai lehetnek. Finom ötvösmunkák és lehelletkönnyű, magyaros mintájú csipkék. Szép márványtárgyak az íróasztal számára és mulatságos játékok a gyermekágy mellé. Hímzések a terítőkön, párnákon, az egyik az etnografikus hagyományok erős hangsúlyozásával, másik a mértani formaelemek szerint összeállítva, applikálva. Feltűnik a kerámia alkotóinak sokrétű érdeklődése: humor, népies gölöncsér-formák, de emellett gyakorlati célszolgálat. Aki finom kis ékszerkazettát keres, az polírozott rózsafából éppúgy megtalálja, mint trébelt sárgarézből vagy ezüstből. A bőrmunkák készítői híven kitartanak a magyaros díszítőnyelv mellett, de már feltűnnek a könnyed női tarsolyok gobelinnel bevonva is. Kevés, de jó az egyházművészeti ötvösség, — ráférne egy lelkes propaganda a klérus köreiben. És amint végighaladunk a vitrinek ragyogó sorfala közt, észrevesszük, hogy évről-évre gyarapszik a háziipari egyesületek száma. Talán legérdekesebb az ő eredményeik közt a szőttesek új kultusza. A modern lakáshoz annyira illő színeik, spárgából, rongyokból, csíkokból szőtt tarka futóik rövidesen éppoly népszerűek lesznek nálunk, mint külföldön. És mint finom ellentétek ott lógnak a falakon a művészektől tervezett «magyar perzsák», amelyek szerencsére nem akarnak tévedésbe ejteni s motivumaik büszkén hirdetik a stilizált magyar formákat. Mialatt a nyári kiállításon művészeink szólnak a közönséghez, a Társulat helyiségeiben a népművészet szól az amatőrökhöz. Az Andrássy-úti palotába bizonyára kegyeletes érzéssel mennek azok, akik az eltűnő népi géniusznak csodálói. Az a sokszáz hímzés, faragás, korsó, mely itt finom ízléssel elrendezve várja a látogatókat, egy boldogabb világ színes maradéka. A sokáctól a palócig, Öcsénytől Mezőkövesdig és Kalotaszegtől a jászkúnokig minden népművészeti sziget remekművei helyet kaptak itt. Még a nehéz gondoktól terhes időkben is szívbeli gyönyörűség látni a magyar képzelőtehetség s a magyar kéz kifejezőkészségét: nemcsak az elmúlt, de egy elkövetkező dekoratív érzületnek is biztos forrásait.

RAHMER MÁRIA KERÁMIÁI. Az utóbbi időben iparművészeink a képkiállítások szalónjaiban is jelentkeznek munkáikkal. Örvendetes tünet. Mutatja, hogy a festészet komolyságát szívesen ellensúlyozzák például a kerámia könnyű, allegro-muzsikájával. Rahmer Mária színes, tarka cserepeit szemlélve a Nemzeti Szalónban, határozottan üdítő érzéssel lehet ezt a komoly, sőt olykor komor vásznak közt megállapítani. Hiszen tulajdonképpen a modern kerámikus egyik élethivatása: egy-egy szekrény, sarok vagy bútorpárkány felett a jókedv ütemeit pengetni. Rahmer Mária ahhoz a nemzedékhez tartozik, mely ezt a muzsikális feladatot átérzi. Szívesen ad kisplasztikai figurákat s rajtuk groteszk, clownszerű humort. Az utca énekeseit, a jazz fúvósait, a táncoló, guggoló, kíváncsiskodó fiatalságot, a karneváli örömmel jövő háromkirályokat, — mindent, amiben a mozdulat komikussá dermed. Természetesen bőven formálja és égeti a mulatságos állatfigurákat is és a karrikatúra határáig átstilizálja a démoni nőt is. A masszát, mely a paraszti kerámia brutális taglejtéseivel, vastag tömegekben jelentkezik, a színes zománcok szinte tavaszi virágzásba borítják. A kékek, rózsaszínek, a márványnak s pasztellnek lehelletszerű finomságai feloldják az olykor kissé elnagyolt formákat. Általában a nálunk most annyira divatos bécsi és karlsruhei kerámiának ad visszhangot a formákkal való játékában Rahmer Mária. Az a naiv expresszionizmus, mely a parasztfaragásokból árad a világba, őt is vonzza, nevetésre készteti és mosolygó filozófussá teszi. Kis, dekoratív tárgyain ez a közlés mindig eleven, meleg. De, ha nagyobb kompozíciókba fog s főleg a használati kerámia felé fordul (szökőkút, óra, virágtartó), akkor az arányérzék néha kisiklik a kezei alól. A kerámia e hasznos élethivatása felé a lassú érlelés fogja elvezetni Rahmer Máriát. A kellemes ensemble a szentkereszthegyi Kratochwill Károly elnöksége alatt álló Magyar Iparművészek Országos Egyesületének rendezésében került a Nemzeti Szalón közönsége elé. N. P.

KÖNYVKIÁLLITÁS LYONBAN. Ez év tavaszán Herriot-nak, Lyon város polgármesterének kezdeményezésére modern könyvművészeti kiállítás volt Lyonban. A rendelkezésre álló hely terjedelme mindössze 23 tárló felállítását engedte meg, ugyanennyi nemzet részére. Az utolsó évek tíz legszebb magyar illusztrált könyvét a bizottság felkérésére Nádai Pál küldte ki s azok kitűnő csoportosításban külön kiállítóasztalban kaptak helyet. A magyar könyvművészeti csoportnak a tavalyi párizsi nagy nemzetközi kiállítás után ez évben is megérdemelt sikere volt francia földön.

DORÉ-KIÁLLITÁS. Bár csak jövő év januárjában lesz születésének századik évfordulója, a franciák máris kiállításban áldoznak a nagy illusztrátor emlékének. A romantika most amúgy is divatban van és Doré ízig-vérig romantikus művész. Az idegenszerű elbűvöli, a fantasztikus magával ragadja, a nevetés a szertelenségbe ragadja. Ezért volt kongeniális tolmácsa Victor Hugónak, Balzacnak, de Cervantesnek és Rabelais-nek is. A tengerben rothadó állatokat éppoly borzalmasan tudja odavetni, mint az éjféli látomásokat, a portréin pedig, akár Sarah Bernhardot, akár Gustave Moreau-t festi, mindig van valami misztikus csodálkozás. Nálunk, német közvetítés folytán, inkább a népmese-illusztrációit ismerik s annak révén ami világhírűvé tette: a biblia-illusztrációk révén. Ez utóbbin is szertelen, sokszor túlcirkalmazott, valami sajátos arab felfogást egyesít archeológiai tanulmányokkal, de a biblia grandiózus egyszerűsége hiányzik belőle. Rendkívüli sokoldalúsága mellett nagyon termékeny volt. A Petit Palaisban négy nagy termet töltenek meg most kiállított művei: köztük festmények, szobrok, de főleg fametszetek és litók. Ez a kiállítás valószínűleg megindítója lesz egy új Doré-értékelésnek, melyet csak fokozni fog élete tragikus finálé ja. Az ötvenéves korában elhalt művész tudvalevőleg szellemi összeroppanás áldozata lett, pár nappal azután, hogy egy álarcosbálon teljesen bronzszínűre festett testtel jelent meg.

• TÁRSULATUNK • • KÖZLEMÉNYEI •

A nyári szünidő megkezdése előtt a Társulatban igen intenzív munka folyt, amely egyrészről a vezetőség által adott programm fokozatos megvalósításából, másrészt a későbbi feladatok előkészítéséből állott. A vonatkozó ülések és gyűlések lefolyásáról a következőkben számolunk be :

1932 március hó 21-én a bírálóbizottság tartott ülést, amelyen a következő bizottsági tagok jelentek meg : Helbing Ferenc, Menyhért Miklós, Megyer Meyer Antal, Telcs Ede. Menyhért Miklós javaslatára a bizottság Helbing Ferenc m. kir. kormány főtanácsost, az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola igazgatóját választotta meg elnökévé. Utóbbi megválasztását megköszönvén, örömmel jelenti, hogy a Társulat által hirdetett tervpályázatra összesen 102 pályamunka érkezett be, amely 695 darabra vonatkozik. A pályázati feltételek felolvasása után a beküldött tervek bírálatát kezdte meg a bizottság. A beérkezett művek nagy számára való tekintettel a bizottság csak 1932 március hó 23-án tudta munkáját befejezni, amely ülésen a következők jelentek meg: Györgyi Dénes, Helbing Ferenc, Ligeti Miklós, Lingel Károly, Menyhért Miklós, Szablya Frischauf Ferenc, Telcs Ede, Wälder Gyula és Hoffer Imre ügyvezető. Helbing Ferenc bizottsági elnök kihirdette az eredményt, amelyet 1—2. számunkban közöltünk.

1932 április hó 26-án az igazgatóság és gazdasági bizottság tartott egyesített ülést Seenger Béla elnöklésével. Megjelentek : Bodon Károly, dr. Gulden Gyula, Jungfer József, Lakatos Artúr, dr. Pacher Béla, Szablya Frischauf Ferenc, Szablya János, Végh Gyula és Hoffer Imre ügyvezető. Elnök felhívására az ügyvezető előterjeszti az 1931-es esztendőre vonatkozó zárszámadást, az 1932-es esztendőre vonatkozó költségvetést és az 1932-es év negyedévi nyersmérlegét. A rendes közgyűlés előkészületei megtörténtek és annak megtartása 1932 május 29-re van kitűzve. Végül jelenti, hogy a Társulat első iparművészeti teája, — amely iránt nagy érdeklődés mutatkozik — 1932 május hó 3-ra van tervbevéve a Gellért-szálló különtermében. Szablya Frischauf Ferenc bejelenti, hogy az iparművészeti teák védnökéül Anna kir. hercegasszonyt kérte fel a Társulat küldöttsége és örömmel közli, hogy Ő fensége a védnökséget kegyes volt vállalni s hogy az első előadást Wälder Gyula műegyetemi tanár fogja tartani. Hoffer Imre ügyvezető jelenti, hogy a Tatabányán rendezendő kiállítás ügyében küldöttség kereste fel Vida Jenőt, a M. Á. K. vezérigazgatóját, aki készséggel ígérte meg a kiállítás támogatását. A kiállítás megnyitása előtt a magyar iparművészetről tartandó előadás megtartását valamelyik neves művészeti írónkat fogja az elnökség felkérni. Az ezüstből készítendő tárgyak pályázati felhívását a társulati iroda már szétküldte. Indítványozza, hogy a kiállítási bizottság által rendezendő nyári kiállítás plakátjának megtervezésére Dallos Hannát kérje fel az elnökség. Örömmel jelenti, hogy a kultuszminisztérium által a művészeti tárgysorsjáték céljára megküldött 1000 drb. sorsjegyből 800 darabot sikerült a Társulat tagjai között elhelyezni, hogy Györgyi Dénes atyjának, néhai Györgyi Kálmánnak hagyatékában talált iratokat a Társulat rendelkezésére bocsátotta. Fájdalommal jelenti, hogy a Társulat régi tagja, Dörre Tivadar meghalt. Bodon Károly, Szablya János, Jungfer József, Lakatos Artúr, dr. Pacher Béla hozzászólása után az együttes ülés az összes jelentéseket és indítványokat egyhangúlag fogadta el.

1932 április hó 29-én a Társulat választmánya tartott ülést Seenger Béla elnöklésével, amelyen a következő választmányi tagok jelentek meg : Bodon Károly, Bodonyi Jenő, Fischer Zsigmond, Grabowieczky Leon, Hauswirth Ödön, Helbing Ferenc, Horváth Béla, Hosszú István, dr. Hültl Dezső, Jungfer József, Koródy György, Kölber Dezső, Kulcsár Sándor, Lakatos Artúr, Ligeti Miklós, Mátrai Lajos, Megyer Meyer Antal, Nádler Róbert, Ohmann Béla, dr. Pacher Béla, dr. Petrovics Elek, ifj. Richter Aladár, Schober József, Szablya Frischauf Ferenc, Szablya János, Szabó Rezső, dr. Szalai Emil, dr. Ugron Gábor, Urbányi Vilmos, Tóth Gyula, Végh Gyula, Zadubánszky Irén.

Seenger Béla elnök meleg szavakkal üdvözli a választmány nevében dr. Ugron Gábort súlyos betegségéből való felépülése alkalmából. Jelenti, hogy Hoffer Imre ügyvezető ideiglenes megbizatása f. év május hó 1-én lejár s ezért javasolja, hogy az ideiglenes megbizatás 1932 december 31-ig meghosszabbíttassék. A javaslatot a választmány egyhangúlag fogadja el. Végh Gyula a londoni Victoria and Albert múzeummal kapcsolatban felmerült ügyet ismerteti. A londoni múzeum igazgatósága a legnagyobb készséggel adott neki felvilágosításokat ebben az ügyben, azonban a panaszok legnagyobb részét megcáfolta ; 1883 óta Magyarországról anyagot egyáltalában nem kaptak. Örömmel közli, hogy ebben az ügyben akciót indított, amelynek eredménye, egy 50 darabból álló szép kollekció, közben már ki is ment Londonba. Az akciót folytatja. A választmány egyhangú köszönetet szavazott Végh Gyula őméltóságának, hogy ezt a kínos kérdést olyan eredményesen intézte el a londoni múzeum igazgatóságával, ami által a magyar kultúra és iparművészet ügyének nagy szolgálatot tett. Grabowieczky Leonnak a választmány szintén köszönetet szavazott, hogy indítványával az ügyet annakidején a választmány elé hozta. A választmány ezután egyhangúlag fogadta el mindazokat az indítványokat, amelyeket az igazgatóság 1932 április hó 26-án tartott üléséből kifolyólag tett. Ezeket az ügyeket fentebb közöltük. Elnök indítványára a választmány egyhangúlag mondott jegyzőkönyvi köszönetet Schober Józsefnek, a gazdasági bizottság elnökének azért a nagy munkáért, amelyet e nehéz helyzetben magára vállalt és oly kitűnően s nagy odaadással vég-

zett. Végh Gyula, mint a jelölőbizottság elnöke, előterjeszti a bizottság által összeállított névjegyzéket a megüresedett és a közgyűlésen betöltendő választmányi tagságokra vonatkozólag. A választmány a javaslatot egyhangúlag tette a magáévá. Az elnök végül bejelentette, hogy a f. év április hó 12-én tartott kiállítási bizottsági ülésen felmerült incidensből kifolyólag ifj. Richter Aladár panaszlevelei alapján az ügy teljes kivizsgálására Szablya János vál. tagot kérte fel.

1932 május hó 19-én Helbing Ferenc elnöklésével a bírálóbizottság tartott ülést a sportdíjakra alkalmas ötvösművészeti tervek és tárgyak elbírálására. Az elnökön kívül megjelentek: Ligeti Miklós, Megyer Meyer Antal, Menyhért Miklós bizottsági tagok és Hoffer Imre ügyvezető. A pályázatra 14 pályázótól 79 darab tervrajz és 33 darab tárgy érkezett be. A bizottság a következő műveket jutalmazta:

1. «Plakett». Madarassy M. Walter szobrászművész. 40 P.

2. «Sportkehely». (Futók.) Okrutzky Erzsébet ötvösművész. 30 P.

3. «Serleg». (Uszósport.) Okrutzky Erzsébet ötvösművész. 30 P.

4. «Doboz». (Tennisz.) Okrutzky Erzsébet ötvösművész. 30 P.

5. «Serleg». Márton Imre ötvös-iparművész. 30 P.

6. «Serleg». Márton Imre ötvös-iparművész. 30 P.

7. «Doboz». Tóth Gyula szobrászművész-tanár. 30 P.

8. «Dísztál». Márton Imre ötvös-iparművész. 30 P.

A bizottság szívesen látta volna, ha a pályázat még nívósabb lett volna. A tervek nagy része nem domborította ki eléggé a sport-díj jelleget. Azonban örömmel állapította meg a bizottság, hogy a tervek rajzi és előadási készsége általában jó volt.

1932 május hó 29-én tartotta meg a Társulat rendes évi közgyűlését az Iparművészeti Múzeum 50. sz. termében Seenger Béla alelnök elnöklésével. A közgyűlés résztvevőinek üdvözlése után az elnök megállapította, hogy 106 cselekvőképes tag van jelen s így a közgyűlést határozatképesnek nyilvánította. A közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére Ohman Béla és dr. Szőnyi Ottó választmányi tagokat kérte fel. Megnyitó beszédében az elnök rámutatott azokra a válságos viszonyokra, amelyek még a leghatalmasabb és leggazdagabb nemzetek életét is erősen befolyásolták kedvezőtlen irányban. Csak természetes, hogy e mostoha körülmények nálunk az ország megcsonkítása következtében még több, még keservesebb szenvedést okoztak, mint másutt. Ha mindezek dacára a választmány eredményekről tud beszámolni, úgy ez kizárólag annak köszönhető, hogy művészeink, műiparosaink és műbarátaink a legsúlyosabb viszonyok között is tiszteletreméltó lelkességgel és kötelességtudással végezték feladatukat. Végül arra kérte az illetékes tényezőket, támogassák e katasztrofális viszonyok között is szeretettel és megértéssel a magyar iparművészet ügyét. (Éljenzés.) A napirend tárgyalása során a közgyűlés egyhangúlag fogadta el a választmány jelentését és a zárszámadásokat. A számvizsgálók jelentését Schober József, a gazdasági bizottság elnöke olvasta fel, amelynek alapján a közgyűlés a felmentvényt megadta. Ugyancsak ő ismertette az 1932. évre szóló költségvetést, amelyben a kiadásokat az előző évhez képest az igazgatóság a gazdasági bizottsággal karöltve, erősen csökkentette. Mindazonáltal kiállítási célokra 4000 pengőt, pályázatokra pedig 3000 pengőt irányzott elő az 1932-es esztendőre a vezetőség. A közgyűlés a költségvetést egyhangú határozattal fogadta el Nádler Róbert, mint a Társulat legöregebb tagja, néhány szóval tér ki a jelenlegi helyzetre. Hogy e nehéz időben ily jó eredmény és harmonikus együttműködés volt elérhető, az a jelenlegi elnökség érdeme. Felkéri a közgyűlést, szavazzon az elnökségnek és az egész tisztikarnak jegyzőkönyvben köszönetet működésükért. (Éljenzés.) Az indítványt a közgyűlés egyhangúlag fogadja el. Seenger Béla az elnökség és tisztikar nevében őszinte köszönetet mond Nádler Róbert őméltóságának és a közgyűlésnek a megnyilvánult bizalomért. A maga részéről azonban igen kedves kötelességének tartja, hogy Feyérné Kovács Erzsébet őméltóságának és Menyhért Miklós építész-tanárnak köszönetet mondjon azért az önfeláldozó munkáért, amelyet az 1931-es esztendő folyamán az ügyvezetés körül kifejtettek. Egyszersmind jelenti, hogy az igazgatóság ez év tartamára f. év február hó 1-től kezdődőleg S. Hoffer Imrét alkalmazta ügyvezetőként, kinek működése a legjobb reményekre jogosít és attól sokat vár. Végül a közgyűlés a választásokat ejtette meg és a jelölőbizottság javaslata alapján a megüresedett 17 választmányi tagsági és 4 számvizsgálói helyre a következőket választotta meg egyhangúlag:

I. Tervezők: Helbing Ferenc, dr. Hültl Dezső, Lakatos Artúr, Menyhért Miklós, Megyer Meyer Antal (3 évre), Kaesz Gyula (2 évre), Ohmann Béla (1 évre).

II. Műiparosok: Fischer Zsigmond, Hosszú István, Majoros Károly, Schober József, Szabó Rezső (3 évre), ifj. Gerenday Antal (1 évre).

III. Műbarátok: Barta Károly, dr. Szalay Gábor báró, dr. Szőnyi Ottó, Végh Gyula (3 évre).

IV. Számvizsgálók: Dános Géza, Brunner Antal, dr. Szőnyi László, Jakab Gyula (1 évre).

Az elnök végül még megjegyezte, hogy a választmány az alapszabályok szerint tíz taggal egészíti ki magát s e tagokat a fiatalabb nemzedék soraiból fogják meghívni majd a közgyűlést berekesztette.

1932. évi június hó 6-án a Társulat leltározási bizottsága tartott ülést, amelyen megjelentek: Bodon Károly, F. Kovács Erzsébet, Grabowieczky Leon, Lakatos Artúr vál. tagok, Csák István ellenőr és Hoffer Imre ügyvezető. Ügyvezető jelenti, hogy a M. kir. kereskedelmi minisztérium által annakidején rendelkezésre bocsátott forgótőkéből és az idegenforgalmi forgótőkéből vásárolt tárgyak az Andrássy-úti raktárban vannak elhelyezve. A népművészeti anyag részben szintén itt, részben pedig az Iparművészeti Múzeum páncélkamrájában van. Az egész anyagról annakidején pontos leltár készült. A leltár másodlatban is megvan. Csák István

ellenőr a forgótőkék célját, mineműségét és az elszámolás módozatait ismerteti. Bodon Károly, Lakatos Artúr és F. Kovács Erzsébet hozzászólása után a bizottság a raktárakban körutat tett és megszemlélte az újonnan leltározandó anyagot. A bizottság úgy határozott, hogy az iroda végezze el a tárgyak előzetes rendezését, készítse el az új leltárt ez év szeptember végéig és ha ezzel a munkával elkészült, a bizottság majd megállapítja a leltár helyességét és a leltározott tárgyakat megfelelően értékelni fogja.

1932. évi június hó 7-én a Társulat igazgatósága és gazdasági bizottsága tartott együttes ülést Szablya Frischauf Ferenc elnöklésével. Megjelentek: F. Kovács Erzsébet, Lakatos Artúr, Menyhért Miklós, dr. Pacher Béla, Seenger Béla, Schober József, Szablya János és Hoffer Imre ügyvezető. Az üdvözlés után az elnök fájdalommal jelenti, hogy Jendrassik Alfréd a Társulat régi tagja és Urbányi János — Urbányi Vilmos vál. tag édesatyja — elhúnytak. A hátramaradottaknak az elnökség részvéttáviratokat küldött. Hoffer Imre ügyvezető jelenti, hogy a f. évi május hó 29-én tartott közgyűlés teljesen szabályszerűen és rendben folyt le; az azzal kapcsolatos intézkedések megtörténtek. Az elnök, Bodon Károly, Seenger Béla, Menyhért Miklós és dr. Pacher Béla hozzászólása után az együttes ülés egyhangúlag fogadja el a meghivandó választmányi tagok névsorát.

A milanói és tatabányai kiállításra vonatkozó jelentésekhez többen szóltak hozzá. Menyhért Miklós 10 vitrinre való állandó, jó kiállítási anyag beszerzését javasolja. Schober József örömének ad kifejezést a tatabányai szép siker alkalmából. A vidéki közönség nevelése szempontjából igen fontosnak tartja a Társulat ezirányú tevékenységének minél intenzívebb kiépítését. Bodon Károly a mai abnormális időkben rendkívüli eszközök igénybevételét tartja szükségesnek. Jó művészetet kell produkálni és az iparművészek hóna alá kell nyúlni. Jó kiállítási tárgyakat kell beszerezni. Szablya János indítványára az ülés köszönetét fejezte ki Hoffer Imre ügyvezetőnek és Helbing Lászlónak a tatabányai kiállítás gondos megrendezéséért és a jelentéseket tudomásul vette. Hoffer Imre ügyvezető jelentést tesz a nyári kiállítás előkészületeiről, a szeptemberben rendezendő iparművészeti teáról és a sportdij-pályázatról. F. Kovács Erzsébet, Bodon Károly, Menyhért Miklós és dr. Pacher Béla hozzászólása után az ülés a bejelentéseket tudomásul veszi; az elnök felkéri az ügyvezetőt, hogy a Társulat akcióinak szélesebb körben való ismertetését minden rendelkezésre álló eszközzel biztosítsa és a nyári kiállítás megrendezésére Bodon Károlyt kéri fel, aki a megbízást örömmel fogadta el. A június hó 20-án tartandó tárgysorsjátékon 55 drb iparművészeti tárgy kerül a tagok között kisorsolásra. Azonkívül tervbe vette az elnökség vidéki kiállítások további és a már korábban elhatározott lakberendezési kiállítás megrendezését az ősz folyamán. Több hozzászólás után a bizottság az összes előterjesztéseket elfogadta. Szablya Frischauf Ferenc elnök végül bejelentette, hogy a Társulat nagynevű volt igazgatójának, néhai Györgyi Kálmán emlékezetének megható módon hódolt a Magyar Szaklapok Egyesülete idei közgyűlése alkalmából. Az egyesület őt kérte fel az emlékbeszéd tartására, amely a «Szaksajtó»-ban is megjelent. A nyomdászipartestület közgyűlésén pedig örömmel üdvözölte felszólalásával Társulatunk régi tagját, az érdemekben gazdag gyomai könyvnyomtatómestert, Kner Izidort 50 éves jubileuma alkalmából.

1932. évi június hó 9-én és 13-án tartott lakberendezési kiállítás értekezletén Menyhért Miklós elnökölt. Megjelentek: Antal János, Antal Tibor, Bakos István, Bodon Károly, Bodonyi Jenő, Czibulás Pál, Erhardt Ernő, Héber Antal, Fábry Pál, F. Kovács Erzsébet, Jakab Gyula, Hauszmann Ferenc, Houba Károly, Kendi Sándor, Kozma Károly, Kusár Vilmos, Lakatos Artúr, Lingel Károly, Majhen Ferenc, Mocsay József, Nagy Antal, Nagy Károly, Schaefer Ferenc, Szablya Frischauf Ferenc, Szilágyi Mihály, Vass Béla, Urbányi Vilmos, Zrinszky József és Hoffer Imre ügyvezető. Menyhért Miklós elnök megnyitójában a Társulat tervbevett lakásberendezési kiállításának célját és jelenlegi körülményeit ismerteti.

Olcsó, legfeljebb 1500.— pengő eladási árral forgalomba hozható szobákat kell kiállítani, amelyek az alacsony ár mellett is forma és kvalitás tekintetében aránylagosan a legjobbat adják, amit a magyar iparművészet és műipar a közönségnek ma nyujthat. Elsősorban a pályanyertes tervek kerülnének kivitelezésre. A kiállítás megnyitása ősszel volna. Örömének ad kifejezést afölött, hogy kiváló tervezőink, műiparosaink ilyen nagy számban jelentek meg az értekezleten és messzemenő támogatást kér. Nagy Antal kötelességének tartja, hogy a Társulat céljait támogassa, noha a magyar bútorasztalosiparnak igen rideg és mostoha viszonyokkal kell szembeszállnia. A jó elgondolásoktól sohasem zárkózik el s ezért most is szívesen áll rendelkezésre. A kiállítás ne legyen hivalkodó, hanem nemesen egyszerű. Tisztában kell lenni azzal, hogy a mai időkben külső, állami vagy városi támogatásra nem lehet számítani s ezért úgy a Társulat, mint pedig a tervezők és iparosok egészen a maguk erejére vannak utalva.

Az értekezlet résztvevői azután megtekintették a pályanyertes terveket. Majhen Ferenc, Houba Károly, F. Kovács Erzsébet, Szablya Frischauf Ferenc, Zrinszky József, Héber Antal, Mocsay József, Hauszmann Ferenc, Vass Béla, Urbányi Vilmos, Bodonyi Jenő és Czibulás Pál hozzászólása után az értekezlet úgy határozott, hogy a kiállítás időpontjára vonatkozólag a választmánynak javaslatot tesz s amint a kiállítási programm meglesz, a tervezők és a kivitelezők közvetlenül egymással állapodnak majd meg a részleteket illetőleg.

•SZAKIRODALOM•

BUDAY GYÖRGY GRAFIKAI MUNKÁI. (Boldogasszony búcsúja. 15 fametszet. Szeged, 1931. — Szegedi kis kalendárium az 1931. évre. — Szegedi kis kalendárium az 1932. évre. Mindkettő a Kolozsvár-Szegedi Egyetemi Fiatalság Bethlen Gábor Körének kiadása. Karácsony Benő: Új élet kapujában. Buday György fametszeteivel. Erdélyi Szépmíves Céh. Kolozsvár. 1932.)

Évről-évre fokozódó szomorúsággal állapítjuk meg, hogy könyvkiadóink termése úgy mennyiségben, mint minőségben lejjebb és lejjebb száll, mind kevesebb az illusztrált könyv s mind kevésbé látjuk még nyomát annak a szeretetnek, mely feltétlenül kell, hogy a tárgyhoz, a kiadandó könyvhöz fűzze a kiadót. Teljes mértékben üzleti alapokra helyeződött a könyvkiadás és csak évente egyszer csillanhat fel szemünk a mind ritkábbá váló gyomai Kner-kiadványok láttán.

Milyen jól esik, nehéz időkben, nehéz körülmények dacára a találkozás olyan, bár szerény — kiadványokkal, melyekből sugárzik a lélek, minden oldalon szeretettel és szívvel, sőt igaz művészettel találkozunk.

A Szegedi Kis Kalendáriumok meghitt barátainkká válnak, évről-évre asztalunkra jutnak, igaz értékei a folklore-kutatásnak, a kiadatlan szegedi és szegedkörnyéki népi dalok, parasztdalok és betyárnóták a népi költészet csodás vadrózsái.

Buday György pedig, a szegedi fiatal művészdiákcsoport vezére, előbb csak mint rajongója a grafikus művészetnek, kezdte el népi motívumokkal átszőtt rajzaival díszíteni, ékíteni e kis kalendáriumokat, később mint e mesterség jegyese mind jobb felkészültséggel, tudással születtek illusztrációi, míg végre előlépett a nagy meglepetéssel, a Magyarországon oly ritka képregénnyel.

Nem igazi regény ez, képsorozat, a Szegedalsóvárosi havi Boldogasszony-napi búcsú emlékezete ez a képsorozat, biztos vésővel fábavésett típusaival, csoportjaival, képeivel, fekete Máriával, vonuló búcsúscsoporttal, szimbólum-kereszttel, mord, de csupaszív gyertyás parasztjaival. Buday György új útra lépett, melyre be-be lóbálja a szél az út szélén dúsan virágzó mezei virágokat, mely út tiszta levegőjű tájakon vezet át, melyen a vándor, ha biztos léptekkel halad, csodás tájakra juthat el.

E rövid ismertetésünk kapcsán bemutatunk néhány kitünően sikerült fametszetet a «Boldogasszony búcsúja» c. képsorozatból, míg sikerült megszereznünk — elsőül Magyarországon — Buday György új fametszetsorozatának néhány dúcát, melyet az Erdélyi Szépmíves Céh kiadványaként megjelent: Karácsony Benő: Új élet kapujában c. kötetéhez készített.

Ezek a fametszetek újabb fejlődési fokán mutatják be a fiatal művészt és különösen örvendetes, hogy ezen újabb metszetei technikájának fejlődését is mutatják.

*

A fametszet a grafikai művészetek egyik legszebbike, olyan művészelődökkel bír, mint Holbein és Dürer, kik nemesak művészei, de mesterei is voltak ennek a művészetnek. Kell, hogy példaként álljon ez itt, mert a biztos mesterségbeli tudás elengedhetetlen feltétele annak, hogy a fametsző ennek a nemes hagyományokkal bíró grafikai ágnak mesterévé lehessen. rk.

HEKLER ANTAL: A KÖZÉPKOR S A RENAISSANCE MŰVÉSZETE. Az antik művészet történetének összefoglalása után a középkor és a renaissance művészetének minden vonatkozásában való megvilágításával gazdagítja művészettörténeti irodalmunkat Hekler Antal.

Könyvének anyagát a helyes és hiánytalan áttekintést nyujtó megválogatás, előadását színes lendület és kifejezésbeli elegancia jellemzi. Mondanivalóit egészen újszerű felfogásban közli, csoportosításai pedig a középkor és a renaissance művészetének tökéletes egészét alkotják.

Különös értéket ad a műnek, hogy bár a művészettörténeti szempontból fontos és nélkülözhetetlen adatok hiánytalanul fellelhetők Hekler Antal könyvében, mégis inkább az egyes korok szellemiségének megértetésével s műalkotásaiknak a szemlélet és a leírás által való intenzív ismertetésével nyujt művészettörténeti élményt az olvasónak. Ez utóbbit hivatottak fokozni a képek alá írt tömör, de szuggesztív erejű magyarázó szövegek is.

Emeli a kötet jelentőségét a benne felsorakoztatott bibliográfia, mely a komoly s részletkérdések iránt érdeklődőknek nélkülözhetetlen vezérfonál.

Összefoglalva a kötet érdemeit megállapíthatjuk, hogy az a laikusoknak igaz gyönyörűsége, szakembereknek pedig nélkülözhetetlen segítőtársa.

RADOS JENŐ. MAGYAR KASTÉLYOK. Kiadja a Műemlékek Országos Bizottsága és a Könyvbarátok Szövetsége. Budapest, 1931.

A magyar vidéki kastélyokra vonatkozólag az irodalom eddig csak az újabb részletkutatások adataira, eredményeire szorítkozott. A kastélyok rendszeres felkutatásának, ismertetésének nagy feladatára, mely beható levéltári kutatást követel, eddig senki sem vállalkozott.

Szerző, aki a XVIII. században s a XIX. század első felében épült kastélyokkal foglalkozik művében, melyek ezen kor építészetének legjellegzetesebb és legértékesebb sajátságait tünteti fel, maga hangsúlyozza, hogy ezen hatalmas kutató munkának csak futólagosan vázolt körvonalait adhatja ezen szerény összefoglalásban, melynek célja inkább a nagy feladat bemutatása, mint annak feldolgozása.

A középeurópai stílusok minket érdeklő változatainak rövid ismertetése után a témát érintő történeti tájékozódást ad I. Lipót uralkodásától 1848-ig terjedő időről, majd végig tekintve az ezen korban épült magyar kastélyok hosszú során, négy kastélytípust különböztet meg: a régebbi korokba visszanyúló négytornyú várkastélyét, a francia kertben álló Grassalkovich-stílusú kastélyét, az angol parkban álló Palatinus-stílusú kastélyét és a községek házai közé épült nemesi kuriáét. Mind a négy típus az általános európai stílustörekvésekben leli alapját, de valamennyi egyúttal magyar helyi jelleget, vonásokat is mutat. A különbség, mely kastélyainkat a külföldiektől elválasztja, konkrét formában ma még meg nem állapítható, annak meghatározása a

későbbi kutatások feladata. A kastélyokon kívül tárgyalja ezen kor kertművészetét is.

Miután levéltári kutatások nélkül nem rendelkezett elegendő írásbeli dokumentumokkal, hiteles adatokkal nem tudta volna megállapításait alátámasztani s ezért fényképei és rajzi felvételei közül nagy selejtezést kellett véghez vinnie s csak azokat kiválasztani közlésre, melyeknek adatai kétségtelenül igazolhatók.

A képanyagban 90 kastély külsejét, belsejét és részleteit mutatja be chronologiai sorrendben. A fényképfelvételek és alaprajzi felmérések nagyrészt a szerző gyüjtő-munkájának eredménye. A bemutatott kastély-képek legnagyobb részéhez hosszabb-rövidebb történeti és építészeti ismertetést fűz a leírásokban. Ezt követi az irodalmi műveknek felsorolása, mely azonban teljességre nem tarthat számot, továbbá a helymutató és névmutató.

Szerző munkájának értékét művészettörténeti becsén kívül növeli annak propaganda célra alkalmas volta, amennyiben művében a trianoni határon túli anyagra is kiterjed s német, francia és angol bevezetésében az érdeklődést Magyarország művészetére irányítja. Sz. L.

MANNOWSKY WALTER. Der Danziger Paramentenschatz. Kirchliche Gewänder und Stickereien aus der Marienkirche. Berlin, Brandus-sche Verlagsbuchhandlung, 1931.

A danzigi Mária-templom régi egyházi öltönyök és hímzések páratlanul gazdag és értékes gyüjteményével eddig csak Hinznek 1870-ben megjelent kis jelentéktelen s rég elfogyott munkája foglalkozott. A speciális kutatók: Bock, Fischbach, Lessing, von Falke, Dreger, Braun műveiben a selyemszövés legvirágzóbb korában készült néhány darabot közölnek csak a gyüjteményből kevésbbé megfelelő reprodukcióban. A Berlinben és Münchenben kiállításra került darabok csak jelentéktelen töredékét képezték a híres gyüjteménynek, mely a félreeső hanzavárosban csak kevés szakember részére volt hozzáférhető.

A danzigi városi gyüjtemények igazgatója, dr. Walter Mannowsky, ezen mű szerzője, legjobb ismerője a gyüjteménynek, évekig tartó tanulmányozás után meghatározta az egyes daraboknak származását, művészi becsét s 1929-ben az egész anyagot a danzigi városi múzeumban rendezett kiállításon mutatta be és hogy az anyag a szakkörök részére is hozzáférhetővé váljék, az általános óhajnak tett eleget, mikor jelen publikációt kiadta.

Különös véletlen, hogy a déleurópai selyemszövés virágkorából, a XIV. és XV. századból való egyházi öltönyöknek legdíszesebb példányai épp a protestáns hanzavárosokban: Halberstadtban, Brandenburgban, Stralsundban és Danzigban találhatók. Valamennyi gyüjtemény közt gazdagság és művészi érték tekintetében a danzigi foglalja el az első helyet. 185 táblán elénk tárul az értékes miseruhák egész sora a legpompásabb szövetből, melyet a brokátszövés virágzó korában Kina, az izlám és Itália produkált, nagy mennyiségű hímzett casula-kereszt és pluviale-szegély, stola, manipulus, alba, amictus, oltárterítő, kehelykendő, sudarium, valamennyi a kelet- és délnémet, angol, skandináv, esch művészetnek mesterműve. A szövetek nagyrészt oly ép állapotban kerültek korunkra, mintha rövid idővel ezelőtt kerültek volna ki a szövő kezéből, az arany- és ezüstszálak színei, valamint a hímzések gyöngyei egészen frissek.

A bevezető részben a szerző a gyüjtemény történetével és technikai részletekkel foglalkozik. A ránk maradt oklevelekből, feljegyzésekből, aktákból, leltárakból megtudjuk, hogy a gyüjtemény sok darabja eladás folytán gazdát cserélt s mai állománya már csak töredéke a réginek. A legrégibb adatok a XIII. század közepéig nyúlnak vissza. Egy tudományosan feldolgozott kimerítő leltár az irodalmi művek felsorolásával a tárgyak pontos leírását adja s megkísérli azoknak formai, históriai és technikai szempontból való csoportosítását. A befejező részben szerző összefoglalja a részben egész új tudományos eredményeket.

A mű négy kötetből áll, melyek közül az első a pluvialékat, a második a szövött, a harmadik a hímzésekkel díszített miseruhákat, a negyedik pedig a kisebb egyházi öltönyöket tárgyalja.

Szerző és kiadó azon törekvése, hogy a reprodukciók technikai tekintetben semmi kívánni valót ne hagyjanak hátra, teljes sikerrel járt a fotografiai eljárások új methodusainak igénybevételével.

A mű jelentősége túlmegy a speciálisan tudományos kutatások keretein. A művésztörténész fontos kiegészítő anyagot talál benne a korai északi festészet tanulmányozására a képmotívumok és ornamentika vándorútjáról. A lelkész, az egyháztörténelemmel foglalkozók a szentek ikonografiájának, a liturgiai öltönyök és az oltárok felszerelésének történetére nem remélt, gazdag anyagot találnak ezen műben. Sz. L.

• IN MEMORIAM •

DÖRRE TIVADAR. Hosszú tartalmas munkával telített élet ért véget Dörre Tivadar festőművész, igazgató-tanár halálával. Néhány évtized nemzedéke ismerte őt kiváló illusztrációi alapján, melyeket mindenkor a megfigyelés lelkiismeretével és a művész ízlésével adott át közönségének. Számos magyar írómester köteteit ő illusztrálta. Emellett iparművészeti rajzokat, mintákat is készített, könyvdíszeket rajzolt s ilyen minőségében mint az iparművészeti rajz tanára a mintarajziskolában adta át sokoldalú tudását növendékeinek.

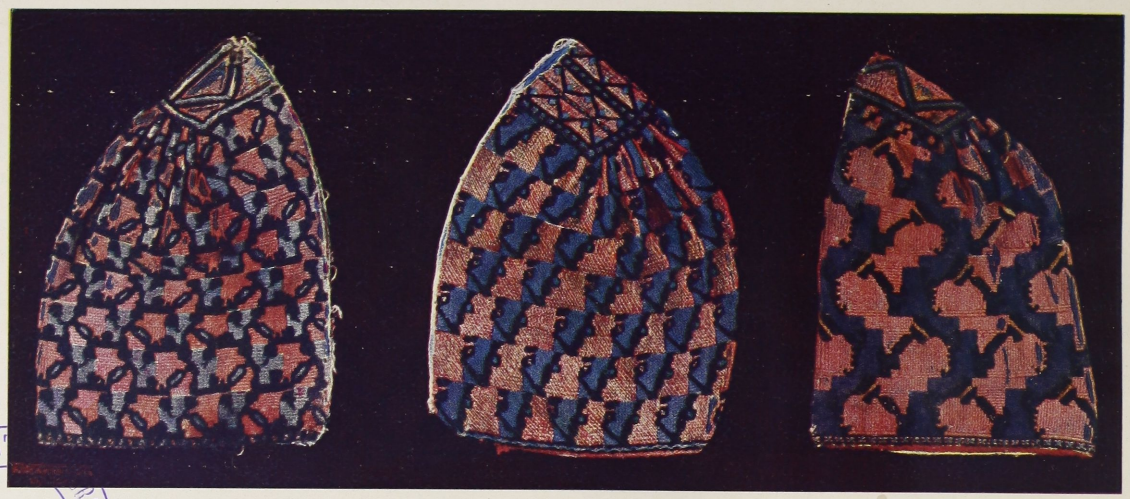
Egyéniségét mindenütt a legnagyobb tisztelet és megbecsülés környezte. Benne kedves, hűséges művésztagtársunkat vesztettük el, kinek emlékét e sorok is őrzik.

JENDRASSIK ALFRÉD ny. h. államtitkár, műépítész életének 66-ik évében elhúnyt.

A jeles építőművész hivatali állásában is kimagasló helyet töltött be. Számos megbizatása, legutóbb a mátrai szanatórium építkezése jelölik ki számára azt a megbecsültetést és elismerést, melyben tehetsége és egyéb kiváló képességei részesültek.

Társulatunk övele évtizedeken át hűséges és buzgó tagját vesztette el. Emlékét őszinte tisztelettel és kegyelettel őrizzük.

A szerkesztésért és a kiadásért felelős: Szablya-Frischauf Ferenc. — 57084. — Athenaeum. Nyomdaigazgató: Wózner I.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat népművészeti kiállításáról. Drávamenti fókötők. — Hauben aus der Draugegend. — Hoods from the Dráva District.

Az Athenaeum r.-t. nyomása.